

Högskolan
Kristianstad

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044 250 30 00
www.hkr.se

**Examensarbete på avancerad nivå, 15 hp, för
Grundlärarexamen med inriktning mot arbete i förskoleklass och
grundskolans årskurs 1-3**

VT-2020

Fakulteten för lärarutbildning

Skolplikt contra religionsfrihet

- Rektorerers tolkningar av skollagens begrepp
“synnerliga skäl” och “enstaka tillfällen”

Hanna Larsson & Lisa HERNEDAHN

Författare

Hanna Larsson och Lisa HERNEDAHL

Titel

Skolplikt contra religionsfrihet

English title

Compulsory school attendance versus freedom of religion

Handledare

Ingemar OTTOSSON

Examinator

Thomas SÖRENSÉN

Sammanfattning

Dagens mångkulturella Sverige har många olika religioner, samfund och kulturer, som måste fungera tillsammans även i de svenska skolorna. Sverige har skrivit under olika dokument vi ska hålla oss till, men vad händer när dessa dokument krockar? Hur hanterar vi det? I Sverige har vi skolplikt men även religionsfrihet, och vi har insett att dessa två begrepp kan krocka med varandra. I dagens skola är religionsundervisning konfessionslös, ändå vill föräldrar befria sina barn från delar av undervisningen för att det går emot deras tro. Det är sedan rektorernas uppgift att godkänna denna önskan av befrielse eller inte. Vad säger rektorerna om denna frågan och hur tolkar rektorerna begreppen synnerliga¹ skäl och enstaka² tillfällen?

Ämnesord

Befrielse, religion, kultur, synnerliga skäl, enstaka tillfällen, rektor

---

¹ Synnerlig: Särskilt stor eller viktig

² Enstaka: Som förekommer sällan och oregelbundet

Innehåll

1. Förord	4
2. Inledning	5
2.1 Tidningsartiklar	9
3. Syfte	10
4. Frågeställning	10
5. Forsknings bakgrund	11
5.1 Historiskt	11
5.2 Befrielse från undervisning på grund av religion och kultur	12
5.3 Islam	17
5.4 Jehovas vittnen	20
6. Kunskapskrav	22
7. Skolans värdegrund	24
8. Skollagen	24
9. Förändringar i skollagen angående befrielse genom tiden	25
10. Religionsundervisning i andra länder	26
11. Metod	27
11.1 Etiska övervägande	31
12. Resultat	32
12.1 Resultat av rektorers resonemang	35
12.2 Resultat av religionsundervisning i andra länder	37
13. Slutsats	38
13.1 Slutsats	38
13.2 Diskussion	41
14. Referenser	43
15. Bilaga 1	46
16. Bilaga 2	48
17. Bilaga 3	50
18. Bilaga 4	52

1. Förord

Under hela arbetets gång har vi arbetat tillsammans genom att leta litteratur och intervjupersoner gemensamt. Vi har enskilt mejlat de rektorer vi själva haft kontakt med förut. Frågorna som vi ställt har vi gemensamt skrivit och sammanställt. När vi skrev forskningsbakgrunden delade vi upp författarna lika mellan oss och sammanställde deras ord enskilt. Efter allt var sammanställt läste vi igenom varandras texter och finlipade det som behövdes. Föräldrarna som intervjuats för att ge en bredare syn på religionsundervisningen i världen är vänner till Lisa. Men frågorna och sammanställningen av svaren gjordes gemensamt.

Tack alla rektorer som ställt upp på våra intervjuer och svarat på frågorna vilket har gjort vårt arbete möjligt.

Tack även till de föräldrar som ställde upp på vår intervju om religionsundervisningen. Och tillslut vill vi tacka våra handledare och bedömande lärare vi har haft genom arbetets gång för ert engagemang.

2. Inledning

Hur gör man när religionsfriheten krockar med skolplikten? Vilka lagar eller dokument har högst prioritet och hur tolkar rektorerna sina uppdrag när det kommer till befrielse av elever på grund av religion eller kultur. Dessa begrepp; religion och kultur är skilda begrepp men hänger samman då religion tolkas på olika sätt i olika länder vilket även präglas av den kultur man har i det landet. För att inte generalisera någon religion så används båda begreppen, då stora skillnader kan finnas inom samma religion.

I den här uppsatsen kommer vi ta upp problematiken mellan svensk lagstiftning kring skolan och de internationella dokument³ som Sverige skrivit under. Vid tolkning av dessa olika dokument kan det förekomma konflikter. Vad ska prioriteras först, skollagen eller de internationella dokumenten? Skollagen säger att *“Den som har vårdnaden om ett skolpliktigt barn ska se till att barnet fullgör sin skolplikt”* (Skollagen 2010:800, 7:20) men många föräldrar, från framförallt islam och vissa samfund inom kristendomen exempelvis Jehovas vittnen och laestadianismen, vill påverka vad deras barn får och inte får vara med på när det kommer till skolundervisningen. Det vill säga att ett exempel är att vissa Jehovas vittnen inte får delta i religionsundervisningen för att de anser att deras tro är den enda rätta. Ett annat exempel är att en del elever som tillhör Jehovas vittne inte får delta i de tydligt uttalade demokratiska momenten i skolan exempelvis klassråd eller när klassen läser om demokratiska val, riksdag och partier. De får inte vara med på dessa moment då Jehovas vittnen inte tror på demokrati utan på teokrati⁴. ”Man har ingen demokratisk struktur, utan den styrande kretsen framhåller istället den egna styrelseformen, kallad teokrati - styrd av Gud” (Essén 2008, s.131). Fram tills dess att Gud styr hela världen så följer Jehovas vittnen jordiska lagarna (Helander & Johansson 1995, s.39). En del av dessa eleverna får inte heller att vara med när det sjungs jul och luciasånger och under FN veckan blir en del elever begränsade i vad de får lov att vara med på (Jergander 1995, s.39).

Det finns fler religioner och kulturer som har åsikter om barnens skolgång, där det anses att delar av den svenska undervisningen strider mot deras tro och levnadssätt och därav får inte dessa elever medverka av sina föräldrar. En viktig sak att tänka på i denna diskussion är att svenska

---

³ Internationella dokument: Europakonventionen och barnkonventionen.

⁴ Teokrati: Styrelseform där makthavarna motiverar sin ställning med att de har fått sin makt direkt från Gud.

skolan är sekulär⁵ och redan på 1960-talet avskaffades kristendomskunskap i Sverige och ersattes med religionskunskap som inte skulle vara konfessionell utan mer orienterande. I diskussionen om befrielse finns två sidor, då skolan kan se det som att föräldrarna tvingar sina barn att missa delar av undervisningen, medan föräldrarna kan se det som att skolan tvingar deras barn att delta i saker som föräldrarna inte anser att barnen ska vara med på.

Men det är svårt att veta vad barnen tycker om detta, för de blir inte tillfrågade, trots att barnkonventionen måste följas där det står att "Barn har rätt att utöva vilken religion de vill, eller ingen alls." (UNICEF, artikel 14). Vilket innebär att man inte får tvinga på ett barn en religion mot dennes vilja, varken som förälder eller lärare.

Europakonventionen⁶ är ett annat dokument som Sverige har skrivit på och måste följa. Där finns några kapitel som skriver om religionsfrihet och rätten till undervisning:

Protokoll till konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna:

Ingen får förvägras rätten till undervisning. Vid utövandet av den verksamhet som staten kan ta på sig fråga om utbildning och undervisning skall staten respektera föräldrarnas rätt att tillförsäkra sina barn sådan utbildning och undervisning som står i överensstämmelse med föräldrarnas religiösa och filosofiska övertygelse (Europakonventionen, artikel 2).

Avdelning i rättigheter och friheter:

Tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet

1. Var och en har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet; denna rätt innefattar frihet att byta religion eller tro och frihet att ensam eller i gemenskap med andra, offentligt eller enskilt, utöva sin religion eller tro genom gudstjänst, undervisning, sedvänjor och ritualer.

2. Friheten att utöva sin religion eller tro får endast underkastas sådana begränsningar som är föreskrivna i lag och som i ett demokratiskt samhälle är nödvändiga med hänsyn till den allmänna säkerheten, till skydd för allmän ordning, hälsa eller moral eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter (Europakonventionen artikel 9).

Förbud mot diskriminering

Åtnjutandet av de fri- och rättigheter som anges i denna konvention skall säkerställas utan diskriminering på någon grund såsom kön, ras, hudfärg, språk, religion, politisk eller

---

⁵ Sekulär: världslig till skillnad från andlig. Inte byggd på en religiös grund.

⁶ Europakonventionen: Europarådets konvention om de mänskliga rättigheterna.

annan åsikt, nationellt eller socialt ursprung, tillhörighet till nationell minoritet, förmögenhet, börd eller ställning i övrigt (Europakonventionen artikel 14).

Protokoll nr 12:

Generellt förbud mot diskriminering

1. Åtnjutandet av varje rättighet som anges i lag skall säkerställas utan diskriminering på någon grund såsom kön, ras, hudfärg, språk, religion, politisk eller annan åsikt, nationellt eller socialt ursprung, tillhörighet till nationell minoritet, förmögenhet, börd eller ställning i övrigt.
2. Ingen skall bli diskriminerad av en offentlig myndighet på någon grund såsom dem som nämnts under punkt 1.

Men skolplikten och religionsfriheten ska inte behöva krocka, då undervisningen ska vara i bildningssyfte⁷ och inte i konverterade⁸ syfte.

Detta arbete kommer bearbeta hur olika rektorer runt om i Skåne tolkar begrepp i skollagen. I skollagen står det enligt 7 kap 19§

... får på begäran av elevens vårdnadshavare befrias från skyldighet att delta i obligatoriska inslag i undervisningen om det finns **synnerliga skäl**. Ett sådant beslut får endast avse **enstaka tillfällen** under ett läsår. Rektorn beslutar om befrielse. Rektorn får inte uppdra åt någon annan att fatta sådana beslut (Skollagen 2010:800).

Om en elev blir befriad från de demokratiska momenten i undervisningen eller från delar av religionsundervisningen som inte överensstämmer med deras religion/kultur, så kommer eleven ha svårare för att nå kunskapskraven för religionskunskap i årskurs 9, där det står att:

Eleven har grundläggande kunskaper om kristendomen och de andra världsreligionerna och visar det genom att beskriva centrala tankegångar, urkunder och konkreta religiösa uttryck och handlingar inom religionerna (Skolverket, s. 222)

och i samhällskunskap där ett krav för betyget E är:

Eleven har grundläggande kunskaper om demokratiska värden och processer och visar det genom att föra enkla resonemang om demokratiska rättigheter och skyldigheter, samt om för- och nackdelar med olika former för gemensamt beslutsfattande (Skolverket, s. 232).

---

⁷ Bildning: Goda allmänna kunskaper på många områden

⁸ Konvertera: Gå över från en religion till en annan

Läroplanen och skollagen är öppna för tolkningar vilket kan skapa problem för elever där föräldrarna har mycket starka viljor inom vad deras barn får vara med på.

Vad är då ett synnerligt skäl och hur många gånger är enstaka tillfällen, när det kommer till att låta elever bli befriade från delar av undervisningen.

När vi ifrågasätter hur rektorer tolkar skollagen, så kan man också ställa sig frågan hur det mångkulturella Sverige ska kunna anpassas för en fungerande skolgång för alla, där skolan och föräldrarna är enade för en bättre skolgång för alla elever.

När vi har arbetat ute i skolor och förskolor så har vi varit med om barn som inte fått delta i olika moment på grund av sin religion eller kultur. Där dessa barn har fått lämna rummet medan de andra barnen utförde dessa momenten. Här anser vi att det blir en form av exkludering mot dessa elever eftersom de inte får vara en del av gemenskapen i alla delarna av undervisningen och de blir frångagna den rätt de har till likvärdig utbildning. Därför blir det intressant att ta reda på hur man kan ge ett omdöme på delar som eleverna inte deltar i.

2.1 Tidningsartiklar

I detta kapitel tar vi upp tidningsartiklar som skriver om när det uppkommit att elever eller föräldrar har velat eller blivit befriade från delar av undervisning.

Får vi lov att inte dansa? (Huvudledare 2013).

Denna artikel tar de upp tre grundskoleelever i en skola i Pajala som bad om att bli befriade från alla dansmoment i idrottsämnet. Dessa elever ingick i rörelsen *læstadianismen*⁹ vilket då innebär att dans går emot deras religiösa övertygelse. Rektorn på skolan och skolverket godkände inte befrielse då de ansåg att eleverna inte skulle nå kunskapskraven i idrottsundervisningen. Men där gick kammarrätten¹⁰ in och godkände elevernas befrielse för de poängterade artikel 9 om religionsfrihet i Europakonventionen.

Religiösa föräldrar pressar skolan att ändra undervisningen (Sandberg 2019).

I en skolan i Jukkasjärvi har lärarna blivit pressade av föräldrar att ändra sin undervisning eftersom det ansågs strida mot læstadianismens tro och seder. Flera moment har blivit bortplockade eller kraftigt förändrade vilket påverkat de andra eleverna som inte tillhör denna rörelse. Här är det lärarna som har ändrat undervisningen utan att rektorn godkänt befrielse eller att undervisningen ska förändras.

Jukkasjärvielever kan bli befriade från dans i skolan (Sternlund 2019).

Denna artikel berättar om att det finns en dom i Pajala som ger elever rätt att bli befriade från dans i undervisningen eftersom det stred mot föräldrarnas religion. Detta kan bli verklighet även i Jukkasjärvi.

Här kan alla elever delta (Schneider 2010).

På Rosengårdsskolan i Malmö har ingen elev blivit befriad från undervisningen de senaste 8 åren utan de försöker lösa problematiken genom att exempelvis erbjuda extra simundervisning till flickor på lördagar när det är simning endast för damer på simhallen. Föräldrarna får här betala halva avgiften och skolan betalar resten.

---

⁹ Læstadianismen: En kristen väckelserörelse med inslag av offentlig bikt och extas

¹⁰ Kammarrätt: en förvaltningsdomstol

3. Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka hur rektorer runt om i Skåne tolkar skollagen när det kommer till befrielse från undervisning. Detta kommer göras genom att intervjua rektorer kring hur de tolkar begreppen synnerliga skäl och enstaka tillfällen. Vi kommer även intervjua föräldrar från andra länder för att få en inblick på hur det ser ut i andra länder jämfört med Sverige. Men detta är inte i fokus, utan mer som en bakgrundsundersökning.

4. Frågeställning

Hur tolkar rektorer skollagens begrepp; synnerliga skäl och enstaka tillfällen när det kommer till befrielse av undervisning?

- Hur tolkar olika rektorer begreppet synnerliga skäl?
- Vad anser olika rektorer att enstaka tillfällen innebär?
- Befriar rektorer elever från delar av undervisningen på grund av religion eller kultur?

5. Forskningsbakgrund

5.1 Historiskt

Redan på 1600-talet undervisades folket i den Lutherska läran där alla människor skulle kunna läsa Guds ord och de undervisades i hemmet av husets herre. År 1842 kom den första obligatoriska skolan i Sverige vilket innebär att eleverna skulle vara i skolan och lära sig den kristna läran, det var viktigt att man kunde läsa bibeln och lilla katekesen (Florin 2010, s.1).

Rune Larsson (teologie kandidat, teologie doktor och filosofie magister - Praktisk teologi och religionspedagogik)

Rune Larsson har skrivit ett kapitel i boken *Religion, skole og kulturel integration i Danmark og Sverige* som passar till vårt ämne, det vill säga ”rätten till befrielse från skolans religionsundervisning i Sverige” (Andersen, Dahlgren, Johannessen & Otterberg 2006, s. 141).

Larsson börjar berätta om när rätten till att kunna befrias från religionsundervisningen försvann, vilket var år 1997, när skollagen gjorde en ändring. Där fanns en del orsaker bakom ändringen i skollagen, där en av anledningarna var att efterfrågan om befrielse till just religionsundervisningen inte var så stor. Men även att ämnet inte längre var konfessionellt¹¹. Det innebär att religionsundervisningen inte längre var bekännelsestrogen, utan hade flera religioner man lärde sig istället för bara kristendomens trosbekännelse. I och med att man tyckte att alla elever skulle delta i religionsundervisningen, så skulle alla elever få ta del av gemensam kulturtradition och baskunskaper kring religion och etik.

Sara Högdin (socioonom och filosofie doktor i socialt arbete)

Högdin (2007, s.20) berättar att i den förra Skollagen så kunde eleverna bli befriade från delar av undervisningen för att slippa obehag hemma om de levde i en starkt religiös familj. Man ansåg att det kunde vara det bästa för barnen. Samtidigt diskuterades det om det verkligen gav eleven möjlighet att få den undervisning som den är berättigad till.

LGR80 sa att skolan alltid ska befria elever från religionsundervisning om särskilda bestämmelser var uppfyllda. Detta ändrades till Lpo94 eftersom all undervisning ska vara neutral och inte innehålla några religiösa delar. Därav ska alla kunna delta i religionsundervisningen (Högdin 2007, s.20).

---

¹¹ Konfessionell: som har att göra med religiös tro.

5.2 Befrielse från undervisning på grund av religion och kultur

Pernilla Ouis (Filosofie doktor i humanekologi, lektor i socialt arbete och docent i hälsa och samhälle, inriktning etiska relationer)

I kapitlet "Religiös tolkning och praktik i skolan: Om befrielse från undervisning, religionsfrihet och barns rättigheter i skolan" i årsboken *Perspektiv på religionskunskap i svensk skola* skriver Ouis (2008, s.9) att det är många föräldrar och även elever som anser att delar av undervisningen bryter mot deras religion och därav ber om befrielse från dessa delarna. Detta beror på religionsfriheten som vi har i Sverige. Pernilla Ouis ställer frågorna om man måste respektera allt som föräldrarna anser är deras religion? Ska alla elever bli befriade för att föräldrarna säger det? Får man ifrågasätta religion?

Skollagen har blivit tydligare och det är inte lika enkelt längre för eleverna att bli befriade från stora delar av undervisningen. Ouis ställer även frågan om vad som räknas som obligatoriska inslag i undervisningen. Hon tar även upp intressanta aspekter som visar på att elever som befrias från delar av undervisningen blir särbehandlade och detta kan ses som en form av diskriminering. Ser man verkligen till barnens bästa när de inte får delta som alla andra? Det är även för mycket plats för tolkningar när skollagen använder dessa begreppen ”obligatoriska inslag och synnerliga skäl” eftersom alla har sina egna tolkningar om dessa begreppens betydelse (Ouis 2013, s.11).

Ouis tar upp att det ofta är religionsundervisningen som föräldrar vill få sina barn befriade från eftersom de kan bli påverkade av en annan religion och då få tvivel om sin egen religion (Ouis 2013, s.11). Sex och samlevnad är ett annat hett ämne som föräldrar har stora åsikter om, detta eftersom många religioner förespråkar kyskhet innan bröllop och även heterosexualitet som norm.

Musik och idrott är andra ämne som en del religiösa vill undvika att deras barn deltar i eftersom musik kan få eleverna till sexuell omoral och skapa sexuell lust (Ouis 2013, s.14). Idrotten är inte accepterad eftersom eleverna är lättklädda tillsammans framförallt under simundervisningen (Ouis 2013, s.12).

Ouis hävdar att det inte är religionen i sig som hindrar att eleverna är med på de olika momenten utan det är deras seder där skam och heder är viktiga delar. Risker anses vara att eleverna får lära sig kunskap som enligt deras religion och seder är fel. De kan även få idéer som kan få dem att utöva saker som enligt seden är skam (Ouis 2013, s.12). Varje gång en elev blir befriad från de momenten i skolan så accepterar skolan föräldrarnas seder (Ouis 2013, s.14).

Ouis poängterar problematiken med att elever blir befriade från obligatoriska moment som religion, musik och idrott, eftersom om någon skulle påstå att deras religion förbjöd matematik så skulle det vara betydligt svårare att få befrielsen accepterad. Beror detta på att några ämnen anses som viktigare än andra eftersom elever blir befriade (Ouis 2013, s.14)?

Det är viktigt att skolan kan föra en dialog med föräldrarna och finna lösningar som fungerar både för skolan och för hemmet så att eleven kan delta men eventuellt på ett eget vis.

Elever får inte diskrimineras på grund av sin religion och därav bli utesluten från delar av sin undervisning enbart för att den inte stämmer överens med religionen som utövas hemma (Ouis 2013, s.15).

Enligt Ouis så har begreppen integration¹², mångfald och likabehandling varit så mycket i fokus att det resulterat i att utländska elever istället blivit diskriminerade och inte alls fått samma behandling som de andra eleverna (Ouis 2013, s.17).

Linda Jonsson (universitetslektor)

Jonsson (Lahdenperä & Sundgren, 2017 s.314) berättar i boken *Nyanlända, interkulturalitet och flerspråkighet i klassrummet* om hur olika former av religionsundervisning ser ut i olika länder och att det i Sverige är ett ämne som inriktar sig på att skapa förståelse hos eleverna. När eleverna lär sig om andra religioner ska de även få lära sig olika sätt att analysera på. Dessa verktyg behöver eleverna få för att kunna göra egna ställningstagande inom religionen som vuxna individer.

---

¹² Integration: Sammanförande till en helhet; spec. om hjälp till nya svenskar att komma in i det svenska samhället

Religionsundervisningens syfte var 2007 enligt Skolverket att nå större förståelse för mångkulturalismens rikedom. Detta skriver Jonsson och påpekar att i och med det syftet så har Sverige en annan syn på religionsundervisningen än andra länder i Europa (Lahdenperä & Sundgren 2017, s.314). Religionsundervisningen ser olika ut i olika länder runt om i Europa där man till exempel kan nämna Östeuropa och Frankrike som inte har någon religionsundervisning i skolorna medan andra länder försöker gå från att ha en tydlig kristen religionsundervisning till att ha en neutral religionsundervisning.

I bland annat Sverige har alla elever liknande religionsundervisning medan i vissa andra länder styrs undervisningen regionalt, det vill säga att varje region har sin egen form på undervisningen. Finland däremot har en religionsundervisning som utgår från de evangelisk-lutherska och ortodoxa kristna riktningarna. Det erbjuds undervisning i annan religion eller livsåskådningskunskap för minoritetsgrupper (Lahdenperä & Sundgren 2017, s.315).

Sara Högdin

Högdin (2007) skriver i sin artikel *Skolplikten och dess befrielsegrunder* om en studie som gjordes 2002 där man intervjuade omkring 1200 elever på fyra kommunala skolor, eleverna gick i årskurs 7-9 och fick svara på frågan om de blivit nekade av sina föräldrar av vara delaktig i delar av undervisningen. Det visade sig att åtta procent av eleverna hade blivit nekad att delta i minst en del i undervisningen (Högdin 2007, s.14). Detta var innan den stora invandringen som var som störst under 2016.

Skolorna som undersöktes är anonyma men beskrivs ligga utanför en av Sveriges större orter och ha större andel invandrarelever än andra skolor. Eleverna som går på skolan har olika socioekonomiska bakgrunder och kommer från olika områden i staden.

Eftersom Högdins studie är begränsad till endast gälla fyra skolor så går det inte att använda detta resultatet generellt säger Högdin (2007, s.12). Men man kan använda det som en måttstock hur det ser ut i Sveriges skolor.

Högdin (2007, s.10) poängterar att det i studien framkommit att det varit mestadels flickor som blivit befriade från undervisningen. Rektorerne hade enbart insikt om flickorna som blir befriade men det fanns även en stor del pojkar som medgett att de inte fått medverka i olika former av undervisningen. Vilket rektorerna borde ha bättre koll på men det verkar inte som att det uppmärksammas på samma sätt när det är pojkar som befrias som när flickor befrias.

Det rådde skilda meningar om hur man skulle hantera föräldrar som ansåg att deras barn inte skulle delta av olika anledningar. Allt från att man accepterade att föräldrarna skrev en handskriven lapp om eleven inte fick vara med, till att rektorn konfronterar eller diskuterar med föräldrarna (Högdin 2007, s.14).

För att kunna föra en beskrivning av de fyra olika skolorna så väljer Högdin att skriva om en skola för sig själv, eftersom den skiljer sig så mycket från de andra rektorernas sätt att hantera situationerna. Skolorna benämns som skola A,B,C och D.

Rektorn på skola B befriade alla elever från allt som de inte fick vara med på, det räckte med att föräldrarna skrev en lapp och skickade med eleven till skolan. Detta gjorde att de inte hade några problem med föräldrarna och de behövde inte heller ha möte med dem angående befrielse vilket resulterade i att skolan inte hamnade i någon konflikt med föräldrarna. Rektorn menade på att det var så sällan någon krävde att deras barn skulle bli befriad från någon del av undervisningen, medan studien visade att det var ungefär lika många elever i den skolan som inte fick delta i alla moment som de andra skolorna (Högdin 2007, s. 14-17).

De andra rektorerna försöker se problemet från barnens sida och därav försöka lösa problemen som uppstår när föräldrarna nekar eleverna att delta i undervisningen antingen genom att diskutera fram en lösning som fungerar för alla parter eller att helt enkelt förklara för föräldrarna att så ser det ut i skolan och alla ska följa samma läroplan. Rektorn på skola C informerade om att de hade personal som kunde prata föräldrarnas språk för att föräldrarna skulle förstå allt som sades (Högdin 2007, s.15).

Det är även viktigt för dessa skolor att hitta en fungerande alternativ undervisning så att även dessa elever får vara med och ta del av samma undervisning som de andra eleverna. Skolorna kunde se att när de alternativa lösningarna inte fungerat så har eleven varit frånvarande från den lektionen (Högdin 2007, s.18).

Det var bara skola B som ibland befriade eleverna och det var när de inte kunde komma på en lösning mellan föräldrar och skolan. Då fick de eleverna gå in i ett annat klassrum och vara med på den andra klassens undervisning istället (Högdin 2007, s.15).

För att det inte ska vara ett problem så har rektorerna ordnat så att ex. det finns enskilda duschar så att flickorna får vara med på idrotten (skola D), att de flickor som inte får vara med på simundervisningen får egen undervisning när simhallen endast är öppen för kvinnor (skola A) med mera (Högdin 2007, s.16).

Det undersöktes om personalen på de fyra olika skolorna diskuterade hur det kan påverka eleverna att de inte får vara med på undervisningen, varav svaret skiljde sig avsevärt från att någon skola inte alls pratade om det (skolorna B och C) till att personalen på någon skola var oroliga för hur eleverna påverkades och lärarna förde en ständig dialog mellan varandra (skola A). Några lärare behandlar denna problematiken på samma sätt (skola D) (Högdin 2007, s.13).

Ett ämne som enligt Högdin (2007, s.21-22) kan skapa motstridigheter mellan skola och föräldrar är sexualundervisningen. Detta eftersom Sverige har en öppen sexualundervisning där eleverna undervisas i sina rättigheter när det gäller sexuella kontakter och vem de vill vara tillsammans med. Det är inte alla religioner och kulturer som har samma syn på sexualitet som Sverige vilket kan skapa kraftiga motstridigheter, men det är inte acceptabelt att befria en elev från sexualundervisningen enbart på grund av att föräldrarna motsätter sig det. Alla barn och unga har rätt att få lära sig om sina rättigheter.

Motstridigheter skapar konflikter mellan skola och föräldrar på det sättet att barnet kan hamna i kläm, vilket kan vara svårt för eleven att hantera ensam. När det blir motstridigheter ställer staten sig oftast på barnets sida för att garantera att barnet får den undervisning som denne har rätt till (Högdin 2007 s.26).

Föräldrar har rätt att bestämma över vad de anser är bäst för sina barn, men de får inte ha för stor inverkan på undervisningen så det påverkar elevens skolgång. Högdin (2007, s.24) poängterar risken med att föräldrar kan använda sig av barnens bästa som en anledning för att en elev ska bli befriad från delar av undervisningen, vilket i sin tur kan skapa en inskränkning på barnets rättigheter och friheter.

Eleven ska få ha en del bestämmanderätt, denna rätten ska under åren ökas med elevens stigande ålder och mognad. När eleven är 18 år har denne rätt att bestämma mer själv eftersom den då är myndig. Det gäller att eleven får vara med och bestämma men kommer inte få ha ensam bestämmanderätt utan det är viktigt att föräldrar, lärare och andra barn får vara med i diskussionen (Högdin 2007, s.25).

Staffan Nilsson (teologie doktor i etik och lektor i religionsvetenskap)

Nilsson skriver i sitt kapitel om vad som anses vara barnens bästa i olika situationer. Han ifrågasätter om en religiös fostran är det bästa för barnet (Berglund & Gunner 2011, s.32). En religiös fostran har varit viktig och välfungerande för vissa barn, men för en del barn har det varit förödande och inte en bra uppfostran. Men vad Nilsson menar med detta är att hur barnens uppväxt har varit inom en religiös fostran så har det ingenting att göra med vad föräldrarna anser vara det bästa för deras barn.

Nilsson diskuterar även om hur vissa föräldrars tankesätt när det kommer till barnets bästa, kan vara en sämre påverkan på barnet. ”Att vilja barnets bästa är sammanfattningsvis inte tillräckligt för att göra barnets bästa; och ibland kan välviljan till och med vara boven i dramat” (Berglund & Gunner 2011, s.32). Alltså menar Nilsson att föräldrarnas välmening och beskyddande kan vara för mycket varpå barnet tar skada.

5.3 Islam

Jan Samuelsson (islamolog, filosofie doktor i religionsvetenskap)

Jan Samuelsson (1999) skriver i sin bok, *Muslimers möte med svensk sjukvård och skola*, om hur den muslimska tron krockar med svenska skolsystemet och läroplan. Han tar upp om mål och ämnen i svenska skolan som högt troende muslimer sätter sig emot eller/och ifrågasätter då det krockar med deras tro.

Mål i läroplanen som att fostra till kritiskt tänkande, självständiga individer och att motverka traditionella könsroller är inte självklara positiva värden av universell karaktär. För åtskilliga invandrargrupper i Sverige är dessa mål kontroversiella¹³ och svårförståeliga. Det gäller bland annat för många aktivt troende muslimer i Sverige (Samuelsson 1999, s.100).

Vad Samuelsson menar är att de högt troende muslimerna ifrågasätter begreppet kritiskt tänkande. Menas kritiskt tänkande att man inte tror på något och att man då ska betvivla auktoriteter? Muslimer tvivlar på att man ska sätta sin personliga åsikt högre än den gudomliga auktoriteten. Enligt de troende inom islam ska man inte ifrågasätta profeten Muhammed, för han står för det ideala föredömet och den största godheten (Samuelsson 1999, s.100).

Som Samuelsson skriver i citatet ovan, ifrågasätter den muslimska tron fostran till självständiga individer. Just denna utveckling i västvärlden benämns som västerländsk individualism¹⁴ av muslimerna. De anser att denna utveckling är olycklig och splittrar på familjen som grupp, denna icke gynnsamma utveckling leder då till en ”onaturlig” ensamhet. Alltså kan de högt troende inom islam uppfatta läroplanen som en del av den västerländska kapitalismen och då kan vissa delar ej anses som av positivt värde för dem (Samuelsson 1999, s.101).

När det kommer till idrottsämnet i svenska skolan så är det en del saker som överskrider den islamiska tron och som en del muslimska föräldrar ställer sig emot. Muslimer vill vanligen till exempel att könen ska vara delade när det kommer till ombyte men också till själva undervisningstillfället. Och de anser att barnen ska vara mer klädda, alltså mer täckta på deras kroppar, än vad som är en norm inom den svenska idrottsutövning. Alltså leder det då till att de anser att det är ett måste att vid bad, simning och dusch måste eleverna vara uppdelade mellan pojkar och flickor. Orsaken till det är att enligt den islamiska tron är det förbjudet att blotta sin halvnakna eller nakna kropp för någon annan än den man är gift med. Samuelsson skriver att muslimerna tror att om detta sker kommer det uppstå risker för förbjudna lustar från någon (Samuelsson 1999, s.104). Men detta är en punkt som än idag diskuteras och är ett problem i svenska skolan, på grund av att en del muslimska flickor inte deltar i simundervisningen på skolan. Alltså blir dessa elever icke simkunniga (Samuelsson 1999, s.135).

---

¹³ Kontroversiell: som vållar tvist, omtvistad, omstridd

¹⁴ Individualism: Framväxande av individen framför gruppen eller samhället

Undervisning i religion bör om möjligt ges av en muslimsk lärare, menar aktivt troende muslimer i Sverige. Om det inte är möjligt - vilket det i praktiken ytterst sällan är - bör åtminstone läraren förhålla sig neutral till islam. (Samuelsson 1999, s.105).

Som Samuelsson yttrar sig om är muslimerna oroliga över just detta. De är bekymrade över den svenska religionsundervisningen där de anser att lärarna omedvetet lär ut den kristna traditionen som att det tas för givet att eleverna kan. Men som Samuelsson skriver är relevansen till detta svårt att säga något om, men det är något som behöver diskuteras och bearbetas i den svenska skolvärlden eftersom det tagits upp som kritik. Han anser att den svenska skolan och personer inom den islamistiska tron bör diskutera och komma överens om en kompromiss och sätta ut långsiktiga mål för den svenska religionsundervisningen (Samuelsson 1999, s.105).

Muslimer har som ett förslag att elever inom islam ska ha egen religionsundervisning under en islamisk regi. Då ska denna undervisning bara basera sig på islam och då öka de muslimska barnens tro på islam, alltså skulle den undervisning vara i form av en predikan. Detta är en självklarhet för muslimerna, för de anser att kristna barn ska fostras i kristen anda och muslimska barn ska fostras i islamistisk anda. Religion är då inget ämne man kan mötas i, men man kan mötas i andra ämnen exempelvis matematik, historia, svenska, med flera. (Samuelsson 1999, s.105).

Sexualundervisningen är också ett ämne som muslimerna ställer sig emot. Samuelsson berättar att det är något muslimerna tycker att hemmet ska sköta och inte skolan (Samuelsson 1999, s.106). De anser att den svenska skolans värderingar inom sex och samlevnad inte går ihop med den islamiska trons värderingar. Muslimerna är rädda för att synen på sexualitet från den svenska skolan ska präglas av på deras barn. En önskning som muslimska föräldrar kan komma med då är att man ska ha en uppdelad sexualundervisning, alltså mellan pojkar och flickor, och de vill även att man som lärare inte ska vara detaljerad när det kommer till beskrivning av samlag.

En del högt troende muslimska föräldrar kan även ifrågasätta musikundervisning, för de anser att den kan vara kontroversiell. Det Samuelsson menar är alltså att musikundervisningen och allmänt musik, särskilt västerländsk popmusik, kan väcka fram ett syndigt levnadssätt (Samuelsson 1999, s.106).

Christer Hedin (religions historiker och islamolog)

Christer Hedin beskriver i boken *Islam i vardagen och världen* att den svenska religionsundervisningen är icke konfessionell längre (2002, s.146). Det menas med att den inte är grundad i kristendomen längre, utan ska bilda eleverna inom olika religioner och livsåskådningar. Men Hedin uttrycker sig att fastän religionsundervisningen ska vara icke konfessionell så är kristendomen ett dominant stoff i undervisningen. Orsaken till det är att kristendomen är en stor del av Sveriges kulturarv. Men ändå har det fortfarande förekommit att elever från en annan religion än kristendomen befriats av religionsundervisningen. Orsaken är inte enbart att kristendomen anses dominerande i ämnet, utan även att elever får en konfessionell religionsundervisning av sin församling. Vilket leder till att det kan bli för stor press och för mycket arbete för eleven om den får religionsundervisning från två håll (Hedin 2002, s.146-147). Hedin anser dock att muslimska föräldrar som begär befrielse från religionsundervisningen åt sina barn oftast inte är insatta i vad den svenska religionsundervisningen innehåller. Men muslimerna gör det ändå för att vara säkra på att deras barn inte blir påverkade av kristet innehåll i undervisningen.

5.4 Jehovas vittnen

Charlotte Essén (Författare och frilansjournalist)

Charlotte Essén (2008) har skrivit en bok, *Sektbarn, ett reportage om de utvalda för paradiset*, om barn som är uppväxta i sekter. Ett specifikt kapitel som vi grävt oss djupare in i handlar om barn som växt upp i Jehovas vittnen men sedan gått ur. Essén skriver om två flickor vid namn Maja och Agnes som hon har intervjuat om deras uppväxt med Jehovas vittne. Hon tar upp alla möjliga händelser från deras uppväxter men också hur deras skolgång gick till. Enligt Maja var skolan en av det svåraste delarna i hennes uppväxt som Jehovas vittne (Essén 2008, s. 95).

Flickan berättar om hur hon nästan aldrig fick delta i aktiviteter i skolan, exempelvis födelsedagar, av hennes föräldrar och att hon själv tyckte det kändes jobbigt att behöva förklara varför hon inte fick delta. Av församlingen eller hemmet hade hon fått lära sig hur hon skulle svara dem som undrade men samtidigt förstod hon själv inte vad orden betydde egentligen.

Inom Jehovas vittne firas inte födelsedagar eller högtider, till exempel Lucia, jul, påsk, med fler (Essén 2008, s.132). Orsaken till det är bland annat för att de anser vissa av dessa firande har ett

*hedniskt*¹⁵ ursprung. När dessa högtider eller firande inträffar i skolan ska eleverna inte vara delaktiga i aktiviteter till detta, såsom sjunga, spela musik, vara med på fester, med flera.

“Jehovas vittnen gav 1984 ut ett 30-sidigt informationshäftande som delades ut till lärare och skolledning, *Skolan och Jehovas vittnen*.” (Essén 2008, s.132). Detta häfte är något som föräldrar som är Jehovas vittnen lämnar till skolan och lärare när deras barn börjar i skolan, för att just förbereda skolan på barnens tro och vad de får och inte får göra eller vad skolan bör upprätthålla. Ett exempel om vad som står i skriften är att barnen inte ska läsa vidare efter grundskolan, för eleverna bör välja vägar inom utbildningar som ger de ett arbete snabbast. De förespråkar även om att lärarna bör se till att deras barn ej integrerar med andra barn på ett sätt som kan ses som sällskapligt; till exempel hålla handen (Essén 2008, s.133).

” Eftersom det är föräldrarnas ansvar att ge sina barn undervisning i religion kommer barnet att bli befriad från detta,” (Essén 2008, s.134). Essén nämner att eleverna som är vittnen inte får delta när det kommer till religionsutövning i skolan, och det är ritualer, allsång eller gudstjänster. Exempel på detta är julsånger, luciafirandet eller skolavslutningar som vistas i kyrkan. Elever deltar även inte när det kommer till musik och dans som har kopplingar till religiösa högtider.

Jehovas vittnen anser att den svenska skolans sexualundervisning är olämplig för deras barn. Orsaken bakom detta är att undervisningen i sex och samlevnad är inte under moralisk vägledning från Bibeln (Essén 2008, s.134). Därför ber föräldrarna oftast om befrielse på denna del av biologiundervisningen. Föräldrarna vill ej att deras barn ska bli påverkade av visuella läromedel eller ideér som motstrider deras läran i hemmet.

---

¹⁵Hednisk: Icke-kristen eller icke-muslim. Alltså inte religiös

6. LGR11¹⁶ Kunskapskrav

Kunskapskraven beskriver vad som krävs av eleverna för att bli godkända i de olika ämnena. Nedan följer ett utdrag ur kunskapskrav för årskurs 9 för betyg E. Anledningen till att vi valde årskurs 9 är att det är dit alla kunskapskrav strävar mot och betyget E är det som visar att eleverna är godkända.

Samhällskunskap

Eleven kan föra enkla resonemang om hur individer och samhällen påverkas och påverkar varandra och beskriver då enkla samband mellan olika faktorer som har betydelse för individers möjligheter att påverka sin egen och andras livssituation.

Eleven har grundläggande kunskaper om demokratiska värden och processer och visar det genom att föra enkla resonemang om demokratiska rättigheter och skyldigheter, samt om för- och nackdelar med olika former för gemensamt beslutsfattande (Skolverket s.232).

Biologi

Eleven har grundläggande kunskaper om evolutionsteorin och andra biologiska sammanhang och visar det genom att ge exempel och beskriva dessa med viss användning av biologins begrepp, modeller och teorier.

Eleven kan föra enkla och till viss del underbyggda resonemang om hälsa, sjukdom, sexualitet och ärftlighet och visar då på enkel identifierbara samband som rör människokroppens byggnad och funktion (Skolverket s.171).

---

¹⁶ LGR11: Läroplan 2011

Religionskunskap

Eleven har grundläggande kunskaper om kristendomen och de andra världsreligionerna och visar det genom att beskriva centrala tankegångar, urkunder och konkreta religiösa uttryck och handlingar. Dessutom för eleven enkla resonemang om likheter och skillnader mellan några religioner och andra livsåskådningar (Skolverket s.222).

Idrott

I danser och rörelse- och träningsprogram till musik anpassar eleven till viss del sina rörelser till takt, rytm och sammanhang.

Eleven kan även simma 200 meter varav 50 meter i ryggläge.

Dessutom kan eleven hantera nödsituationer vid vatten med alternativa hjälpredskap under olika årstider (Skolverket s.51-52).

Musik

Eleven kan delta i gemensam sång och följer då med viss säkerhet rytm och tonhöjd.

Eleven kan även spela enkla melodier, bas- och slagverksstämmor med viss tajming samt ackompanjera på ett ackordinstrument och byter då ackord med visst flyt.

Eleven kan, utifrån egna musikaliska idéer, bidra till att skapa musik genom att med hjälp av röst, instrument eller digitala verktyg pröva hur olika kombinationer av musikaliska byggstenar kan forma kompositioner som har en i huvudsak fungerande form (Skolverket s.161-162).

7. Skolans värdegrund

För att visa på hur viktigt det är att se alla viktiga delar när man funderar på att befria elever, så följer här vad skolans värdegrund säger.

Arbetet med värdegrunden handlar i praktiken främst om att utveckla ett förhållningssätt. Förhållningssättet ska bygga på grundläggande demokratiska värderingar och genomsyra den pedagogiska vardagen såväl i undervisningen som i alla formella och informella möten och aktiviteter. Förskolors och skolors demokratiska uppdrag handlar både om att tillvarata barnens och elevernas rättigheter och utveckla deras demokratiska kompetens (Skolverket 2013, s.8).

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet mellan människor är de värden som skolan ska gestalta och förmedla (Skolverket 2019, s.5).

Undervisningen i skolan skall vara icke-konfessionell. Skolans uppgift är att låta varje enskild elev finna sin unika egenart och därigenom kunna delta i samhällslivet genom att ge sitt bästa i ansvarig frihet (Skolverket 2019, s.5).

8. Skollagen

Här följer även vad skollagen säger om elevers rättigheter och skyldigheter.

Enligt Skollagen (2018) har alla barn som är stadigvarande bosatta i Sverige skolplikt och har därmed rätt till kostnadsfri skolgång (7:1, 7:3). Denna undervisning ska vara likvärdig i hela landet.

Eleven ska delta i den undervisning som planerats av skolan för att säkerställa att eleven får den undervisning den har rätt till. När det finns särskilda anledningar till att eleven inte kan medverka i skolans undervisning har eleven rätt att vara frånvarande (Skollagen, 7:17).

En elevs vårdnadshavare kan begära befrielse från delar av den obligatoriska undervisningen, det är då rektorn som beslutar om det finns synnerliga skäl till att eleven

ska få bli befriad. Om rektorn anser att det finns synnerliga skäl så får denne endast befria eleven vid enstaka tillfällen per läsår. Det är enbart rektorn som får ta dessa besluten och får inte lämna över det ansvaret till någon annan (Skollagen, 7:19)

9. Förändringar i skollagen angående befrielse genom tiden:

Här visas hur skollagen har förändrats under åren, där man kan se att det har blivit betydligt tydligare men att det fortfarande behöver justeras för att minska risken för olika tolkningar och detta är något som diskuteras vidare senare i arbetet.

Skollagen 1962¹⁷

Elev skall på föräldrarnas begäran befrias från att delta i undervisning i kristendomskunskap, om eleven tillhör trossamfund¹⁸, som fått Konungens tillstånd att i skolans ställe ombesörja religionsundervisning. (Skollagen 1968, s. 3)

Skollagen 1968¹⁹

Det har från flera håll påtalats att den befrielsemöjlighet som nu föreligger för vissa trosbekännare kan bli illusorisk vid tillämpningen av den nära samordning mellan olika orienteringsämnen som arbetsområdesprincipen innebär. Undervisningen i religionskunskap skall utformas objektivt och allsidigt samt innefatta också undervisning om andra religioner än den kristna. Jag räknar likväl med att för vissa grupper av elever liksom i dag kommer att resas krav på befrielse från denna undervisning. Det bör vara möjligt att finna praktiska lösningar som tillgodoser dessa krav. Nuvarande bestämmelser bör alltså finnas kvar och jag är därför inte beredd att på denna punkt förorda någon ändring i skollagen. (Skollagen 1968, s. 69)

Skollagen 1985

---

¹⁷ Från riksdagen, skollagen 1962 27§

¹⁸ Trossamfund: Samman-slutning av (alla) människor som bekänner sig till samma tro

¹⁹ Från riksdagen, Kungl. Maj:ts proposition skollagen 1968

På begäran av en skolpliktig elevs vårdnadshavare skall eleven befrias från skyldighet att delta i annars obligatoriska inslag i verksamheten, om det med hänsyn till särskilda omständigheter inte är rimligt att kräva att eleven deltar. (Skollagen 1985, 3:12)

Skollagen 2010

får på begäran av elevens vårdnadshavare befrias från skyldighet att delta i obligatoriska inslag i undervisningen om det finns **synnerliga skäl**. Ett sådant beslut får endast avse **enstaka tillfällen** under ett läsår. Rektorn beslutar om befrielse. Rektorn får inte uppdra åt någon annan att fatta sådana beslut (Skollagen 2010)

10. Religionsundervisning i andra länder

Som vi nämnt ovan så har Finland ett annat undervisningssystem än Sverige, där de har undervisning i de olika religionerna för sig, vilket innebär att de kristna eleverna läser om Kristendomen inom den evangelisk-lutherska och ortodoxa kristna, de muslimska eleverna om Islam och så vidare. De elever som tillhör en minoritetsreligion läser livsåskådning istället för religion.

Ett annat land vi även nämnt är Frankrike där man inte har någon religionsundervisning alls i skolorna precis som många andra länder i Östeuropa.

Vi har intervjuat några föräldrar i olika länder, Australien, Nya Zeeland, USA och England, om hur religionsundervisningen ser ut på deras barns skolor (bilaga 1). Alla dessa länder har anglosachsisk²⁰ tradition och är därav inte representativa för hela världen men det ger oss en överblick om hur andra länder gör och vi kan få en förståelse för om de skulle få samma problematik som svenska skolor kan få när det kommer till att föräldrar vill befria sina barn från delar av undervisningen på grund av religion eller kultur.

---

²⁰ Anglosachsisk (även kallad anglosaxisk): Som av-ser det nu-tida engelska språk-området.

Enligt de personer från USA vi har intervjuat är det inte tillåtet att undervisa religion i de kommunala skolorna (bilaga 1). När vi sökte vidare i detta för att bekräfta uppgifterna så ingick inte religion bland de obligatoriska ämnena i skolorna, ämnena som är obligatoriska i alla stater är naturvetenskap, matematik, engelska, historia, geografi och ekonomi (non resident indian online²¹).

Enligt ADL får inte kommunala skolor undervisa i religion, men de får använda sig av Bibeln för att undervisa dess historia och kulturen den för med sig. De får däremot inte undervisa om bibeln på ett sätt som uppmuntrar till att bibeln ses som ett religiöst dokument, alltså i konfessionellt syfte (ADL, 2012).

Eftersom dessa länder inte har religionsundervisning på samma sätt som Sverige så är det en anledning mindre för föräldrarna att vilja befria sina barn på.

11. Metod

Vi kommer vara neutrala och sakliga i våra intervjuer, trots att vi har våra åsikter angående detta ämne. Vi kommer använda oss av grundad teori där vi kommer undersöka vårt område med öppet sinne även om vi har våra kunskaper och erfarenheter om ämnet (Denscombe 2018, s.161).

Denscombe beskriver att en grundad teori är lämplig för de forskare som vill ha en kvalitativ forskning. Samtidigt kommer vi vara normkritiska eftersom vi har våra åsikter om detta ämne när vi skriver. Vi har en åsikt och även fakta och erfarenheter att det händer att elever blir befriade från undervisning på grund av religion och kultur. I arbetet finns det bevis och fakta som bekräftar vår åsikt och därav visar på hur det ser ut i dagens skola.

Det har varit svårt att hitta forskning om detta ämne, men vi har hittat ett par examensarbete bland annat (Andersson & Lingvall, 1998) som har undersökt hur Jehovas vittnen ser på dagens skola. Vi har även hittat några tidningsartiklar. I examensarbetet har metoden varit att intervju en lärare som är ett Jehovas vittne och två lärare som har haft elever som varit Jehovas vittne. Vi

---

²¹ Non resident indian online: <https://www.nriol.com/america-visitors/schooling-in-usa.asp>

kommer att använda samma metod när det kommer till insamling av den empiriska datan, men genom att intervjua rektorer istället för pedagoger för att se om de varit med om att elever befriats från vissa delar av undervisning på grund av deras religion och kultur. Däremot bearbetar inte arbetet riktigt det som vi vill undersöka, alltså hur rektorer tolkar lagen. Men arbetet visar hur det kunde se ut förr när det kom till befrielse från undervisning, därför kommer vi ändå att använda oss av deras resultat för att se skillnaden till vårt resultat.

Vi har valt att använda oss av information huvudsakligen från Sverige. Andra länder vi tyckt varit intressanta och tittat på är Finland och USA då de har en annan religionsundervisning än Sverige. Här har vi valt att göra en mindre intervju med föräldrar i olika länder. Åren som vi kommer fokusera på är 1994-2019 för att kunna se skillnader mellan de olika läroplanernas utformning. Åren mellan 2010-2019 är av störst vikt eftersom den nuvarande skollagen skrevs 2010. För att samla in empiri om andra länders religionsundervisning, använde vi oss av vänner i andra länder som har barn i skolan. Dessa blev tillfrågade om de ville delta i vår undersökning och sen fick de svara på frågorna skriftligt för att minska risken för missförstånd. Dessa föräldrarnas svar ligger till grund för att vi ska få en större förståelse för hur religionskunskapen ser ut i andra länder.

Vi använde oss av snöbollseffekten²² genom att använda oss av referenslistor för att hitta fler författare som skriver inom vårt valda område. När vi har sökt på Google scholar eller Summon så har vi mest hittat examensarbete och masterarbete vilket vi endast använder oss av för att hitta nya referenser till forskare eller författare som skrivit om vårt valda område.

Då det verkar vara väldigt lite skrivet om detta ämne valde vi att samla in all information vi kunde oberoende av deras val av metod. Huvudfokus ligger på intervjuer av rektorer. Vi avgränsade oss till det som gäller att rektorn har gett tillåtelse om befrielse på grund av religion eller kultur. Inte det som bearbetar elever som själv väljer att avstå lektioner av olika anledningar eller elever som blivit befriade på grund av funktionshinder eller skador.

Vi valde även att leta efter forskning som ligger nära vårt område och försöka hitta information som påminner om vårt arbete och då använda både fakta och referenser för vidare läsning. Vi tog en heldag på Malmö stadsbibliotek för att finna litteratur som passade vårt ämne, genom att titta

---

²² Snöbollseffekt: Accelererande ut-veckling.

igenom all litteratur på religion och pedagogik sektionerna. Och efter den sökningen fann vi litteratur om olika religioners tankar och tycke om svenska skolan och vårt system.

Tanken var att intervjua rektorer från båda parter, med detta menar vi rektorer som befriar elever undervisning på grund av religion och kultur och rektorer som inte gör det. Däremot var det ingen fråga som vi ställde när vi letade rektorer att intervjua eftersom det ger ett förbestämt urval.

Genom att intervjua rektorer kan det ge chans till att komma i kontakt med andra rektorer och därav skapa ett snöbollsurval, det vill säga att rektorerna kan hänvisa oss vidare sedan till fler potentiella deltagare (Denscombe, 2018, s.70). Detta visade sig vara svårare än vi trott, vi fick enbart en rektor via snöbollseffekten och den rektorn hade inte möjlighet att delta i vår undersökning.

En diskussion som vägts fram och tillbaka är huruvida intervjuerna skulle vara för både rektorer och pedagoger eller fokuseras på endast rektorer. När man intervjuar en pedagog så får man reda på hur det faktiskt ser ut i verksamheten medan när man intervjuar rektorer så får man svar på hur det bör vara och hur deras bestämmelser ser ut. Det kan vara skillnad på hur rektorn anser att det är och hur verkligheten ser ut. När man intervjuar någon från högsta skolledningen så får man veta konkret fakta vad som verkligen gäller.

En del rektorer har inte koll på vad som sker ute i verksamheten. Lärarna kan sopa saker under mattan. Men vi har beslutat att lägga fokus på rektorer för att inte göra vårt arbete för stort och eftersom det är rektorer som ska ta beslutet om befrielse så känns det som det är det vi ska lägga vårt fokus på.

Vi har mailat rektorer på skolor som vi varit i kontakt med på olika sätt tidigare och frågat om de ville delta i vår undersökning. Rektorerna är en viktig del i vår forskning eftersom det är deras tolkning av skollagen som vi är ute efter. Vi valde att kontakta rektorer från hela grundskolan eftersom den är obligatorisk för alla och elever ska klara av kunskapskraven i årskurs 9, så har vi valt att fokusera på hela grundskolan. Om vi endast hade valt att fokusera på förskoleklass - årskurs 3 som är stadiet där vi kommer arbeta, så hade vi inte kunnat se hur det kan påverka eleverna att nå kunskapsmålen i årskurs 9. Fem av sju intervjuer blev via mejl på grund av rådande situation med Covid-19. Dessa intervjuer genomfördes genom att vi skickade ut alla frågorna via mail vi annars skulle ställa i en personlig intervju och de fick svara på dem skriftligt.

De andra två blev en muntlig intervju eftersom de gjordes innan den rådande situationen blev ohållbar. Anledning till att vi valde att inte göra det via telefon är för att vi ansåg att frågorna skulle vara möjliga att svara på skriftligt och om det var någon som hade svårt för någon fråga så kunde vi ta det via telefon eller via förklaring om vad vi menade med frågorna. Det vi märkt skillnad på är att de rektorer som intervjuats via mejl har varit lättare att förstå, för att de hållit sig inom ramen och inte pratat om något annat som inte har med frågorna att göra.

Fördelen med att intervju flera olika rektorer är att man får se hur många sätt som skollagen kan tolkas på. Nackdelen med det är att det kommer bli mycket data att sammanställa. Vi har valt att ha det kvalitativt eftersom med intervjuer kan man ställa följdfrågor och få mer detaljer. Här är det viktigt med öppna och neutrala frågor. Det kan vara en sårbarhet för oss att försöka hålla våra åsikter för oss själva. Men på grund av rådande situation fick vi ta intervjuerna via mail och därav kunde vi inte ställa följdfrågor på samma sätt för att få mer detaljer.

Senare i analysen av resultatet, la vi in alla resultat i en tabell (bilaga 2, 3 och 4) för att skapa en mer överskådlig avläsningsmetod. När vi analyserade la vi vikten i frågorna som handlade om att religion och kultur var bakgrund till att bli eller vilja bli befriad från undervisning. Eftersom vi var ute efter att få så noggrann information som möjligt valde vi att använda en kvalitativ analys. Våra frågor var öppna för att få rektorerna egna tankar och sätt att bemöta eleverna som svar. Intervjufrågor till en kvantitativ analys hade däremot behövt vara mer stängda frågor med bestämda alternativ, vilket hade varit lättare att sammanställa, dock hade vi inte fått fram deras personliga tolkning som vi är ute efter.

Diskussionen gick fram och tillbaka om vilket sorts data vi skulle samla in och om vi hade valt att fokusera på att ta in kvantitativa data, då hade vi använt oss av enkäter och undersökningar på nätet. När man delar ut enkäter på skolor eller att gör en undersökning, som man delar på sociala medier exempelvis i Facebookgrupper för pedagoger, så får man många svar från flera olika pedagoger. Men om fokus hade varit på den kvalitativa datan, då hade vi valt att använda oss av olika intervjuer. På det sättet hade vi fått mer information men från en mindre grupp personer. Utifrån vår diskussion har vi valt att lägga tyngden på kvalitativ datan och intervju rektorer, om hur de förhåller sig till skollagens ord och skrift när det kommer till befrielse från undervisning. Orsaken till vårt val, är att det är den datan som är mest relevant till vår frågeställning.

11.1 Etiska överväganden

Ett etiskt problem kan vara att personer anser att vi kränker dem på grund av deras religion eller kultur. Därför måste våra intervjufrågor vara neutrala och fria från åsikter för att minska risken att någon ska känna sig kränkt. Under intervjuerna tänker vi hålla oss väldigt sakliga och neutrala för att få fram så mycket information som möjligt från rektorerna. Alla förutom två intervjuer har varit via mejl, vilket gjorde det lättare att förhålla sig neutralt och på så sätt kunde vi inte påverka deras svar. Genom att vi hållt oss neutrala i våra intervjuer och även raderat kommunernas namn när någon rektor nämnt kommunens namn så har vi agerat utifrån de etiska frågorna.

Det finns fyra huvudkrav när det gäller etiska riktlinjer för forskning, tre av dessa måste vi tänka på att följa när vi gör våra intervjuer. Nedan följer alla fyra huvudkrav, men vi behöver inte förhålla oss till uppgiftslämnare under 15 år eftersom alla vi intervjuar är vuxna.

- De som är med i undersökningen har rätt att vara anonyma, att avbryta sin medverkan när som helst och att få all information som handlar om dem.
- Forskaren ska inhämta godkännande och om uppgiftslämnare är under 15 måste målsman lämna godkännande.
- Medverkande har rätt till att själv bestämma hur länge och på vilka villkor de ska medverka, kan avbryta sin medverkan när som helst utan att det ger några negativa konsekvenser för dem.
- Uppgiftslämnare får inte bli påverkade att stanna kvar i eller hoppa av undersökningen. Det får inte förekomma beroendeställning mellan uppgiftslämnare och uppgiftslämnare. (Vetenskapsrådet).

12. Resultat

Vi har intervjuat sju rektorer på olika kommunala skolor i Skåne där vi tagit reda på hur de tolkar skollagen och om de befriar elever på grund av några av de vanligaste orsakerna föräldrar vill att deras barn ska bli befriade från när religion eller kultur ligger i bakgrunden. Om rektorerna inte befriar eleverna, hur löser de problemet som uppstår då? Skolorna skiljer sig från att vara mindre byskolor till större skolor i städer. Invandrartätheten skiljer sig från landsbygden till städerna vilket kan påverka rektorerna resonemang. Skola A, C, E och G är skolor i större städer medan D är i en mindre stad och B och F är byskolor.

När det gäller synnerliga skäl är rektorerna relativt överens, de anser att det ska vara något som är mycket viktigt för eleven. Men när det kommer till vad som är viktigt för eleven delar sig meningarna, från att det kan handla om olika tävlingar en elev behöver vara med på, dödsfall i elevens närmiljö, till en resa som en familj som utstått mycket behöver göra för att få tid tillsammans (bilaga 2). Rektor A säger att det ska vara "Något som är särskilt viktigt för eleven. Precis som vid ledighetsansökan prövas vart och ett ärende individuellt utifrån eleven. Särskilt viktigt eftersom barnkonventionen blivit svensk lag och ett barnrättsperspektiv ska finnas med i alla beslut." Rektor B poängterar vikten av att det är individuellt och måste vägas mot flera parametrar och att det ska vara en stor påverkan för eleven. Rektor C säger "En väldigt speciell anledning. Funktionshindrade blir befriade från delar av undervisningen på grund av sitt handikapp. Det ska vara fysiska svårigheter." Rektor C skriver om befrielse av undervisning och inte ledighetsansökan som några andra rektorer har tolkat det som, vilket är vikten i vårt arbete. Rektor F nämner även om befrielse och lägger tyngden på att det är ett beslut som tas med flera olika parter. Hen svarar då "Det krävs ganska mycket för att krav på synnerliga skäl ska vara uppfyllt. Det ska vara synnerligt viktigt för eleven och jag vill gärna att det ska vara styrkt av vårdnadshavare, doktor eller liknande. Det som krävs är att det ska vara väldigt viktigt för eleven och dess mående." Vi ser att vissa av våra rektorer har tolkat befrielse som ledighetsansökan, vilket inte var syftet med detta arbete. Ett exempel är rektor G som svarade "Det är till exempel för att delta i en sporttävling, konfirmationsläger/ utflykt, egen teater/ musikföreställning, firande av 50 år eller bröllop.", vilket tyder mer på ledighet än att bli befriad från undervisning.

I frågan om religion räknas som ett synnerligt skäl går åsikterna isär (bilaga 3). Rektorer A, C, E och G anser att religion kan i vissa fall räknas som ett synnerligt skäl. Där rektor E säger att "Det beror också på, vid vilka tillfällen" och både rektor A och C anser att det kan göra det ibland. Rektor F menar på att "Varje fall och elev måste bedömas individuellt så religion kan i vissa fall vara ett synnerligt skäl men jag har aldrig bedömt religion som ett synnerligt skäl." Här anser rektor F att det skulle kunna vara möjligt men det är inget som hen varit med om. Däremot anser rektorerna B och D att religion aldrig är ett skäl för befriad undervisning, varpå de svarade kort och koncist att nej inte religionen i sig.

Härefter frågar vi om eleverna bör bli befriade från undervisning på grund av heliga dagar, vilket visade sig vara väldigt liknande tycken. Inga rektorer ansåg att eleverna skulle bli befriade, men man har rätt att ansöka om ledighet för detta, där det görs en prövning för att se om eleven blir berättigad ledighet. Här visar rektorerna på förståelse för begreppet befrielse eftersom de anser att eleverna kan bli lediga för heliga dagar men inte befriade. Där rektor A säger "Ansöker man om ledighet kopplat till detta kommer ledigheten beviljas" och rektor C säger att "De blir inte befriade men kan ansöka om ledighet." Rektor F använder sig av båda begreppen då hen skriver att "En elev kan alltid bli befriad/få ledighet från skolan i upp till 10 dagar. Här krävs också en individuell bedömning, men sedan krävs synnerliga skäl för att få ytterligare ledighet."

De flesta rektorer är överens om att synnerliga skäl och enstaka tillfällen måste vara individuellt baserat, man får göra en individuell prövning för varje tillfälle. Det som bestämmer om eleven får befriad ledighet är längden på frånvaron, om eleven kan ta igen missad undervisning, hur eleven ligger till i skolämnen och hur pass viktig ledigheten är för eleven. Det är tydligt att en del rektorer blandar ihop begreppen ledighet, befrielse och att pusa då de pratar om hur eleven ska kunna ta igen missad undervisning.

Det skiljer sig en del i rektorers tolkning när det gäller enstaka tillfällen. Några rektorer som rektor A, D och F har specifikt antal dagar som eleven max får vara befriad från. Rektor A menar att "Om det handlar om ledighet för att fira Ramadan etc. Så är det högst 10 dagar vid ett och samma tillfälle. Svårt att säga men enstaka är mellan en och tre". Rektor D säger att "Generellt vad jag tolkar skollagen som, så är det en till två gånger per termin, enstaka dagar. Inte veckor utan en till två gånger per termin och en till två dagar". Rektor F anser att det är något som ser

någon eller några gånger under elevens skoltid, en till två dagar. Här ser man att de anser att det rör sig om mellan 1-3 tillfällen men även här skiljer det sig åt, då rektor D anser att det är per termin, rektor F och A anser att det är per läsår. Rektor B, E och G har inget specifikt antal dagar eller tillfällen utan säger exempelvis som rektor G att det ska vara väldigt sällan förekommande, men ingen exakt definition på antal dagar.

De flesta av rektorerna anser inte att elever kan bli befriad från ett helt ämne eller område, om inte det gäller anpassad studiegång, vilket är en annan åtgärd, som exempelvis rektor D poängterar när hen säger “ Nej då är det en anpassad studiegång, det är ett helt annat beslut”. Medan rektor C anser att “Det får endast ske om det är synnerliga skäl. ” Rektor A förklarar att “Ibland om det är elever som har problematisk skolfrånvaro eller andra särskilda behov kan man periodvis undantas/periodläsa. Elever som av medicinska skäl alternativt bestående funktionshinder kan undantas helt från ämne/område” och rektor E säger att “ Det finns ju elever som av olika orsaker, om de har olika svårigheter och försöker komma tillbaka till skolarbete eller så här, att man kan satsa mer på vissa ämnen än på andra,, men jag tänker att kommer man in i svenska skolsystemet så ska man nog inte befria någon från någonting. Det är barnens rättigheter”. Även här är det undantagsbestämmelsen och anpassad studiegång som diskuteras eftersom det är funktionshinder som diskuteras eller en elev som har det tufft och behöver få en anpassad studiegång för att klara av skolan.

12.1 Resultat av rektorers resonemang.

Många av rektorerna antingen har eller hade omorganiserat sin verksamhet så det hade fungerat för dessa elever. När det kommer till idrott med skildkönade lektioner, är det enbart rektor E som anser att elever som inte får delta i skildkönade idrottslektionen ska få möjlighet att delta i samkönade undervisningstillfällen. Hen säger att "Jag skulle inte befria utan då organisera det så att den eleven kan ha idrott med äldre, några killar eller några tjejer, så de gör någonting ändå. Men absolut inte befria, jag skulle bara organisera så det skulle fungera för den eleven." Medan de andra anser att alla elever ska delta och ingen specialanpassning utförs (Bilaga 4). Rektor D säger att det "Beviljas inte, vi kräver att eleven ska ha idrott. Kommunen har gjort en barnkonsekvensanalys och tagit ställning till detta. Skulle föräldern hålla sitt barn hemma så blir det en skolpliktsbevakning och kan då bli ålagd med vite, för då hindrar man sitt barns utveckling enligt vårt sätt att se det. " Här menar rektor D att kommunen har kommit in och sagt vad som gäller och att man hindrar elevens utveckling om man vill att ens barn ska bli befriad.

Två av rektorerna (C och D) löser eventuella problem med simning genom att dessa får använda heltäckande badkläder. Skolan där rektor C arbetar på har köpt in heltäckande badkläder som de får låna medan rektor D anser att det får föräldrarna själv köpa och säger att "Det beviljar vi inte heller, vi försöker tillgodose det. De har skilda omklädningsrum. Om det är av de skälen så finns det heltäckande badkläder. Då får föräldrarna köpa dem. Där gör vi inga anpassningar som att man får simma själv eller liknande. Då ska det vara andra skäl, som olika former av funktionshinder." Men rektor F poängterar att eleven har skolplikt och skulle fått ogiltig frånvaro om den inte var närvarande på dessa moment. Resterande rektorer hade låtit eleverna få möjligheten att delta i simning på annat sätt än de andra eleverna exempelvis som rektor C säger "Jag löser simning för flickor efter skoltid då det behövs. Skolan har köpt in heltäckande "dräkt" så vi inte ska ha flickor som står över av den anledningen".

När det kommer till de demokratiska momenten i skolan är alla rektorer eniga om att detta är en plikt och en del av skolans uppdrag enligt skolverket. Så detta befrias eleverna inte från utan alla måste delta. Rektor D poängterar att hela skolan baseras på demokrati när hen säger " De ska delta, det står i vår läroplan, precis som det står det här med allas lika värde och demokrati, det vilar ju vår läroplan och vår skollag, skolans värdegrund och allas lika rätt till utbildning. Och det är så att vi ordnar inskolning utifrån svensk skola och svensk skollag och då är det det man ska

utgå ifrån.” Rektorerna B och C menar på att om det blir ett problem så får man ha möte med vårdnadshavarna och eventuellt ta stöd av andra instanser vid behov.

Samma tycke gäller det när det kommer till religionsundervisning och sexualundervisning, att detta är en del av läroplanen som måste uppfyllas och eleverna får inte bli befriade från dessa delar. Vissa rektorer, exempelvis rektorerna A och F poängterar att religionsundervisning ska vara konfessionsfri, som rektor F svarar “Jag skulle inte befria eleven från denna undervisning. Vi har en skollag och en läroplan som är tydlig med att alla ska delta i religionsundervisningen. Däremot är det viktigt att undervisningen är icke konfessionell.” Rektor D säger att det gäller att man behandlar alla religioner på samma sätt, när man läser om dem och att man utgår från centralt innehåll och kunskapskraven och därav inte kringgår någonting. Detta säger även rektor C att det står i ämnet religion att behandla alla olika religioner. Rektor E berättar om skillnaden mellan religionsundervisningen i Finland och i Sverige “Då är det så att i Finland så hade vi religionsundervisning för alla de barnen i de här olika religionerna, här har man ju mera livsåskådning, det är ju inte direkt religion. Det handlar mer om sitt synsätt på livet. Så jag tänker att här kan alla delta. Men i Finland hade man separat religionsundervisning för dem. Sen är det aldrig fel att känna till de andra religionerna. Man ska ju känna till lite om alla religionerna “.

Rektor C nämner att på hans skola skriver de inte ut att det är sexualundervisning, för att undvika att föräldrar sjukanmäler sina barn under dessa dagar eller tillfällen. Rektor E lägger vikten i att det är elevens rättighet att få lära sig om sin kropp, hälsa och sexualitet och säger “ Jag tycker att det är barnens rättigheter att få kännedom om sexualundervisning, jag har jättesvårt att förstå att någon i svenska samhället som lever här skulle befrias från det. I dagens läge är det ju en rättighet att känna till alla möjligheter för sig själv. Jag har aldrig stått där, men då tycker jag nästan att föräldrarna inte förstår vad barnen har rätt till. Att framöver också ta vara på sig själv och på sin egen kropp. Det är ju nästan så man kan säga att föräldrarna inte tar sitt ansvar.” Rektor D trycker på vikten av att hålla det på en lagom nivå när hen säger “Det ingår också i vår läroplan. Vår skolsköterska och kurator har olika grupper där man pratar om de här olika sakerna. Har aldrig varit ute för det men man får också hålla det på en nivå som är rimlig för alla, det är ingenting vi befriar från.”

Inga rektorer anser att de befriar på grund av religion och kultur, men anpassad undervisning kan göras vid vissa tillfällen. Rektor A, C och D svarar ett rakt nej, de befriar inte, medan rektor F och G säger att de inte varit med om det, men att de gjort anpassningar för att det ska fungera i undervisningen. Rektor B har inte heller varit med om det och säger att "Jag har inte ställts inför frågan ännu. Gäller det en ledighet får jag behandla den som andra ledigheter och titta på hela elevens situation. Att befria från undervisning tycker jag inte är aktuellt av dessa skäl. Då får vi titta på alternativ samt informera vårdnadshavare om vad det är som gäller i skolan. Lätt att säga, svårare när man ställs inför det". Även här svarar en rektor med att ta diskussionen med vårdnadshavare och berätta vad skolan och undervisningen innebär. Rektor E svarar att "Vi organiserar det så det kan fungera för alla, det ska vara på den nivån".

12.2 Resultat av religionsundervisning i andra länder.

Föräldrar från USA, Storbritannien, Australien och Nya Zeeland har ställt upp och svarat på frågor om hur deras barns skolgång ser ut när det kommer till religionsundervisning. Alla barnen är mellan fem och 18 år förutom en som nu är 26 år, där föräldern berättade om hur det var när hans barn gick i skolan. Två av barnen har hemundervisning medan de andra går i kommunala skolor. Det visar sig tydligt att religionsundervisning i USA, nya Zeeland och Australien inte är en obligatorisk del i undervisningen. Enligt förälder G så är det inte tillåtet att undervisas i USA, vilket styrks genom att både förälder C, F och H som alla bor i USA säger att det inte finns religionsundervisning i deras barns skolor. På nya Zeeland undervisar man inte heller i religionskunskap, medan i Australien är religionskunskap en valbar kurs, som eleverna kan välja att läsa en gång i veckan, där de elever som inte vill läsa religion har egen studietid. Det är endast Storbritannien som har en liten del religionsundervisning där det inte är valbart. De läser mest om religiösa högtider och lite om andra religioner.

13. Slutsats och diskussion

13. 1 Slutsats

- Befriar rektorer elever från delar av undervisningen på grund av religion eller kultur?

Den övergripande slutsatsen visade sig vara att rektorerna som vi intervjuat inte anser att man ska befria elever på grund av religion eller kultur. Det finns däremot olika sätt att hantera dessa frågor. Några har gjort omorganiseringar för att det ska fungera för dessa elever. Andra rektorer anser att eleverna ska delta på samma villkor som de andra eleverna eftersom de går i en svensk skola och då får man följa de undervisningsformer som gäller. Rektorerna hade samma åsikt som vi, att elever inte ska befrias från undervisningen på grund av religion eller kultur utan de ska delta i alla moment. Men ibland behöver man kanske göra småjusteringar för att det ska fungera för alla. Men för att koppla detta till vad skolverket säger "Undervisningen i skolan skall vara icke-konfessionell. Skolans uppgift är att låta varje enskild elev finna sin unika egenart och därigenom kunna delta i samhällslivet genom att ge sitt bästa i ansvarig frihet", så är inte skolan till för att predika och konvertera elever till olika religioner utan ska vara icke-konfessionell.

Andersson & Lingvall menar på att det är viktigt att ta beslut angående befrielse tillsammans med rektorn vilket man inte behövde innan, men i dagens skola är det enbart rektorn som kan befria en elev från delar av undervisningen, då det står i skollagen att "Rektorn beslutar om befrielse. Rektorn får inte uppdra åt någon annan att fatta sådana beslut". Rektorerna vi har intervjuat har varit väl insatta i vad läroplanen tillåter medan Andersson & Lingvall såg att lärarna inte tog hänsyn till läroplanen innan de beviljade befrielse.

Vi såg en del skillnader i hur rektorer skulle hantera olika situationer av befrielse vilket även Högdin såg i sin undersökning. Även om lagstiftningen har blivit lite tydligare så skulle den behöva förtydligas ännu mer för att ge ett konkret svar på vad som är okej att befria från. Högdin poängterar tvetydigheten om vilka ämne som är mest obligatoriska där man inte befriar någon elev, vilket vi håller med om och ställer oss frågande till vilka ämnen som är mer acceptabla att befria elever ifrån än andra. Detta för att precis som Högdin menar på så ska inte frågan behandlas godtyckligt.

Högdin säger att staten ska se till så att eleverna får de rättigheter som ligger i deras intresse, samtidigt kan vi se att det ibland strider mot olika konventioner som Sverige skrivit under på. Här behöver man istället för att ställa sig frågan om skollagen och läroplanen behöver ses över för att ge minskat utrymme för tolkningar när det gäller befrielse istället fråga sig; vilka bestämmelser ska vi gå efter? Läroplanen och skollagen eller barnkonventionen och europakonventionen? För att koppla till vad Andersson och Lingvall säger så måste vi vara tillmötesgående och flexibla så långt det är möjligt inom läroplanens ramar.

- Vad anser olika rektorer att enstaka tillfällen innebär?

Rektorerna hade lite olika sätt att tolka skollagens begrepp synnerliga skäl och enstaka tillfällen, vilket innebär att rektorerna sköter saken på olika sätt, beroende på kommun eller rektorsområde. Det visade sig att två rektorer i samma kommun, tolkade begreppen olika och därav hanterade dessa ärenden på olika sätt. Enstaka tillfällen kunde vara allt mellan en till två tillfällen med en till två dagar per termin upptill en till tre tillfällen med max tio dagar per tillfälle. En del rektorer blandar ihop begreppen befrielse och ledighet även när det gäller enstaka tillfällen. Enstaka tillfällen gäller för befrielsen och inte för annan ledighet. Det vi hade kunnat göra bättre hade varit att vi hade citerat vad skollagen säger om befrielse innan vi ställde intervjufrågorna, alltså "... får på begäran av elevens vårdnadshavare befrias från skyldighet att delta i obligatoriska inslag i undervisningen om det finns **synnerliga skäl**. Ett sådant beslut får endast avse **enstaka tillfällen** under ett läsår." Då hade vi lett in rektorerna på de tankarna så de inte tänkte på ledighet.

- Hur tolkar olika rektorer begreppet synnerliga skäl?

Rektorerna var eniga om att synnerliga skäl innebär att det är något viktigt för eleven, men vad som räknas som viktigt för eleven varierade hos rektorerna, alltifrån begravning och andra familjeärenden till olika idrottsevenemang. Familjeärenden tolkar vi som att det även kan vara religionsrelaterat, vilket på så vis innebär att eleven beviljas ledighet på grund av religion. Några familjeärenden som kan vara religionsrelaterat är att man behöver åka en bit för att kunna fira Eid tillsammans med familj eller släkt, konfirmation, bar mitzvah, bönestunder och gudstjänster etc. Detta är mer frågan om beviljad ledighet än befrielse från undervisning, vilket kan visa på att rektorer inte alltid är helt insatta i skillnad mellan ledighet och befrielse. Men några rektorer svarade att det ska vara en fysisk svårighet för elev eller att man skulle ta beslutet om befrielse med vårdnadshavare, doktorer, etc, vilket tyder mer på befrielse än ledighet.

Forskare, däribland Essén, Samuelsson och Högdin visar att det finns tydliga saker som föräldrar vill att deras barn inte ska delta i och det bekräftas av rektorer som varit med om detta, men där rektorerna antingen nekar befrielsen eller löser det på annat sätt. Rektorerna är eniga om att alla elever ska delta i alla moment som står i Lgr11, om det inte förekommer ett funktionshinder som försvårar dessa moment. Detta är skollagen tydlig med "Eleven ska delta i den undervisning som planerats av skolan för att säkerställa att eleven får den undervisning den har rätt till. När det finns särskilda anledningar till att eleven inte kan medverka i skolans undervisning har eleven rätt att vara frånvarande", vilket gör det lättare för rektorer att förhålla sig till.

I forskningsbakgrunden var det intressant att se vilka olika orsaker det finns till varför föräldrar vill befria sina barn från delar av undervisningen ex. Ouis som berättar om föräldrar är rädda för att barnen ska tvivla på sin egen religion om de lär sig om andras religioner. Detta i sig strider mot barnkonventionen där det är upp till barnen vilken religion de vill tro på eller om de inte vill tro på någon religion alls, "Barn har rätt att utöva vilken religion de vill, eller ingen alls. ”.

Vi kan inte annat än hålla med forskarna om att eleverna inte får diskrimineras på grund av religion eller kultur, vilket de blir om de inte får medverka i all undervisning. Så som "åtnjutandet av varje rättighet som anges i lag skall säkerställas utan diskriminering på någon grund... ". Här gäller det som lärare att kunna planera och genomföra lektioner som inte påverkar elevernas deltagande. Om det mot förmodan skulle uppstå motstridigheter eftersom det skulle bryta mot någons tro, så måste man ta diskussionen med föräldrarna att detta är något som är obligatoriskt för alla elever enligt läroplanen.

13.2 Diskussion

Utefter intervjuerna fick vi kunskap om undantagsbestämmelsen som kan göras på vissa elever. Vi sökte vidare kring detta och hittade bestämmelsen på skolverket där det förklaras att det innebär att man kan undanta vissa obligatoriska moment i skolan med giltiga skäl hos eleven. För att detta ska ske ska läraren ta ställning till följande tre aspekter:

- Om elevens funktionsnedsättning eller andra personliga förhållanden är bestående.
- Om de delar av kunskapskraven där eleven inte har visat sitt kunnande kan bedömas vara enstaka delar av kunskapskraven.
- Om funktionsnedsättningen är ett direkt hinder för eleven att lära sig det som beskrivs i den del av kunskapskraven som eleven har svårt att nå. (Skolverket, 2020)

Alltså elever som har en funktionsnedsättning som sätter stopp för ett visst eller vissa moment i skolan, kan undantas dessa moment och vilket leder till en anpassad studiegång. Skolverket nämner även aspekter som inte godkänns som undantag. Dessa är sociala omständigheter, familjeförhållanden, religionsutövning och att eleven är nyanländ (Skolverket, 2020). Här är ett tydligt bevis på att skolverket inte godkänner att rektorer befriar elever från ett helt ämne på grund av religionsutövning.

Det är alltid viktigt att vara källkritisk, men i våra intervjuer så vet vi att rektorerna pratar i sin egen sak. Och om det varit något vi undrat över har vi antingen frågat rektorerna om det eller sökt vidare på det, till exempel undantagsbestämmelsen. Vi har även försökt att hitta fakta som kan bekräfta det som föräldrarna från de andra länderna har berättat.

Hur kommer det sig att i ämnen som matematik, svenska, språk, fysik och kemi, vill inte föräldrar befria sina barn som de vill i andra ämnen exempelvis religion, samhällskunskap och sexualkunskap? Förmodligen är anledningen att dessa ämnen är konkreta och kan inte ifrågasättas eftersom de inte är tolkningsbara på samma sätt som exempelvis religion. I religion finns olika åsikter om vad man ska tro på och vad som är rätt och fel, medan i matematik finns det förutsagda regler som gäller och dessa går inte att kompromissa med.

Efter intervjuerna av föräldrarna och enligt litteratur vi läst om religionsundervisning i andra länder verkar det som att de länder vi har undersökt inte har obligatorisk religionsundervisning på det viset som Sverige har. Frågan är då hur Sverige skulle sett ut om vi tagit bort all undervisning av religion i skolorna. Vi anser att religionsundervisningen i skolan är viktig eftersom ju större kunskap man har om alla religioner desto större förståelse har man för sig själv och sina medmänniskor. Om vi inte hade haft religionsundervisning i skolorna i Sverige, hur hade förståelsen sett ut mellan människorna i landet? Hade det varit svårare att arbeta för "Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet mellan människor är de värden som skolan ska gestalta och förmedla" om vi har mindre förståelse för varandras religioner? Skiljer förståelsen för andra personer mellan länder som har religionsundervisning i skolan mot de som inte har det. Detta är ett problem som kan uppstå på alla skolor och det krävs att rektorer är väl insatta i vad skollagen säger. Vid vidare forskning kring detta område skulle man kunna ta reda på hur man sätter betyg på en elev som har blivit befriad från delar av undervisningen.

En annan aspekt man kan forska kring är hur mycket som är tillåtet att pysa och vad man ser för konsekvenser för eleverna när de blivit större. Skapar det problem för eleverna när de vill söka vidare till högre studier? Hur löser man det då? Man skulle även kunna göra en undersökning på hur lärare anser att det verkligen ser ut i skolorna jämfört med hur rektorer säger att det ska vara, där man hade kunnat få syn på om rektorernas visioner stämmer med verkligheten eller om det finns skillnader i klassrummen. En intressant aspekt hade varit och hört föräldrarnas och elevernas tycke och tankar kring detta ämne, men det kan bli svårare att forska kring. Först för att det kommer vara svårt att hitta föräldrar från olika sekter och religioner som är villiga att bli intervjuade men även att det kommer vara svårt att vara opartisk och neutral under intervjun. Vid eventuell vidare forskning hade det varit intressant att veta hur barnen ställer sig till allt, men eftersom det då krävs föräldrarnas samtycke om barnen är under 15 år, så kan det göra det lika svårt som att hitta föräldrar som vill ställa upp.

14. Referenser

Litteratur

- Andersen, P.B., Dahlgren, C., Johannesson, S. & Otterbeck, J. (red.) (2006). *Religion, skole og kulturel integration i Danmark og Sverige*. København: Museum Tusulanums Forlag/Københavns universitet.
- Berglund, J. & Gunner, G. (red.) (2011). *Barn i religionernas värld*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Denscombe, Martyn (2018), *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 4 upplagan. Lund: Studentlitteratur
- Essén, C. (2008). *Sektbarn: ett reportage om de utvalda för paradiset*. (2 uppl.) Moment förlag.
- Föreningen Lärare i religionskunskap (2013). *Perspektiv på religionskunskap i svensk skola*. [Sverige]: Föreningen Lärare i religionskunskap (FLR).
- Hedin, C. (2002). *Islam i vardagen och världen*. (2. uppl.) Stockholm: Arena
- Helander, L. & Johansson, A. (1995[1987]). *Möte med religioner*. ([3. tr.]). Stockholm: Liber utbildning.
- Lahdenperä, P. & Sundgren, E. (red.) (2017). *Nyanlända, interkulturalitet och flerspråkighet i klassrummet*. (Första upplagan). Stockholm: Liber.
- Samuelsson, J. (1999). *Muslimers möte med svensk sjukvård och skola*. Lund: Studentlitteratur
- Skolverket (2019). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011: reviderad 2019*. [Stockholm]: Skolverket.

Webbsidor

- ADL (2012) *Religion in the curriculum Hämtad från*
:<https://www.adl.org/education/resources/tools-and-strategies/religion-in-public-schools/curriculum>
- Andersson, G & Lingvall, E (1998). *Jehovas vittnen. Elever med en annan trosuppfattning* (Examensarbete, Högskolan i Gävle) Hämtad från: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:272842/FULLTEXT01.pdf>
- *Barnkonventionen*. Hämtad 2019.11.01 från: <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#hela-texten>
- Florin, C (2010). *Från folkskola till grundskola* (Artikel, Lärarnas historia) Hämtad 2020.01.06 från:
https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=http://www.lararnashistoria.se/sites/www.lararnashistoria.se/files/artiklar/Fr%25C3%25A5n%2520folkskola%2520till%2520grundskola_0.pdf&ved=2ahUKEwiKtKiq9P7mAhXqkYsKHZlaD40QFjAAegQIBBAB&usg=AOvVaw38crn-H1dJn5pjkmh0DGbZ
- Högdin, S (2007) *Skolplikten och dess befrielse grunder*. (Artikel, Utbildning och demokrati: Tidskrift för didaktik och utbildningspolitik, Vol. 16, nr 1) Hämtad 2019.12.10 från:
https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=https://www.oru.se/globalassets/oru-sv/forskning/forskningsmiljoer/hs/humus/utbildning-och-demokrati/2007/nr-1/sara-hogdin---skolplikten-och-dess-befrielsegrunder---om-praktisk-tillampning-och-lagstiftning.pdf&ved=2ahUKEwje4avLkqzmAhXwBBAlHQefD10QFjABegQIBhAB&usg=AOvVaw1LiE0ejTsi_WVH9mArD2oi
- Jergander, V (1995). *Jehovas vittnen och skolan*. (Examensarbete, Högskolan i Gävle) Hämtad från: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:331228/FULLTEXT03>
- Non resident indian online *Schooling in USA* hämtad 2020.05.05 från:
<https://www.nriol.com/america-visitors/schooling-in-usa.asp>
- Riksdagen (1968) *Kungl. Maj:ts proposition nr 129 år 1968*, Hämtad 2020.04.29 från:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/proposition/kungl-majts-proposition-nr-129-ar-1968_et31129/html
- Riksdagen (1985) *Skollag (1985:1100)*, Hämtad 2020.04.29 från:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-19851100_sfs-1985-1100

- *Skollagen* (2010:800) Hämtad från Riksdagens webbplats:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800
- Skolverket (2013) *Förskolans och skolans värdegrund– förhållningssätt, verktyg och metoder*. Hämtad 2019.12.11 från: <https://www.skolverket.se/getFile?file=2579>
- Skolverket (2020) *Undantagsbestämmelsen vid betygssättning*. Hämtad 2020.01.15 från: [Undantagsbestämmelsen vid betygssättning](https://www.skolverket.se/undantagsbestammelsen-vid-betygssattning)
- Svenska akademien *Svenska akademiens ordböcker*, Hämtad från: <https://svenska.se/>
- Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtad 2019.04.07 från: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Tidningsartiklar:

- Huvudledare (2 augusti 2013) "Får vi lov att inte dansa?" *Sydsvenskan*. Hämtad från: <https://www.sydsvenskan.se/2013-08-02/far-vi-lov-att-inte-dansa>
- Sandberg. K (29 april 2019) "Föräldrar pressar skolan att ändra undervisningen" *Skolvärlden* Hämtad från: <https://skolvarden.se/artiklar/religiosa-foraldrar-paverkar-undervisningen-nu-hotas-skolan-med-vite>
- Schmider. N (22 september 2010) "Här kan alla elever delta." *Lärarnas*. Hämtad från <https://lararnastidning.se/har-kan-alla-elever-delta/>
- Sternlund.H (29 april 2019) "Jukkasjärvielever kan bli befriade från dans i skolan" *SVT Nyheter*. Hämtad från: <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/norrbotten/jukkasjarvielever-kan-bli-befriade-fran-dans-i-skolan>

15. Bilaga 1

Intervjuer med föräldrar i andra länder angående religionsundervisning i deras barns skola

Parents/ Questions	Where do you live?	How old are your kids?	What type of school are they in?	How does the education of religion look like in their school?	Is it confessional free?
Parent A *	Toowoomba, Queensland, Australia	10 year old	Home school	Non religious, none of the kids have been interested	Yep, no confessions
Parent B	Auckland, New Zealand	12, 8,8 & 5	Public school	No religion is taught	Yes
Parent C	Williamson, New York, USA	11 years old	Public school	There is no education of religion	Yes
Parent D	Shropshire, UK	8 & 10	They are in Junior school. And it's a public school although we don't call of public schools here	They have very limited religious education. At there age it's mostly around religious holidays with a little around other religions.	There is no confessional
Parent E	Brisbane, Queensland, Australia	18,14 & 11 years old	One homeschooled and one in public school	Religion is optional at public school	Yes
Parent F	McHenry, Maryland, Usa	6 & 8	Public school	They do the pledge in the morning other than that religion doesn't get brought up	Yes
Parent G	Michigan, USA	10 years old	Public school	Religion is not allowed to be taught in US	

				public schools	
Parent H	San Diego, California, USA.	26	Public school	No religion in the schools (school get that receives federal funding can teach religion due to the constitutional separation of church and state)	No confessions in the schools either

* Utvecklande frågor till förälder A på grund av hemskolning

- Questions: Who decides what subject the kids are having when homeschooled?
Who gives the grades?
- Answer: A government approved program the director provides an approved list of subjects and the exams and tests are sent to him for assessment.
- Question: But religion is not on that list?
- Answer: There is religion offered as an optional once a week subject that students can opt out of but it's not required for homeschooling.
- The pupils in public schools in Queensland, do they have religion in school?
- Only as an option, students can refuse it and use that time for study instead.

16. Bilaga 2

Synnerliga skäl

Frågor	Rektor A	Rektor B	Rektor C	Rektor D
Hur tolkar du begreppet synnerliga skäl?	Något som är särskilt viktigt för eleven.	Synnerliga skäl behöver vägas mot flera parametrar. Vad är omständigheterna? Vad är elevens väl i frågan? Vad kan man hitta andra alternativ runt men ändå utföra det som ska utföras? Är det en situation som är tillfällig eller konstant? Det är ett starkt uttryck och ska inte användas lättvindigt.	Synnerliga skäl tolkar jag som specifika och av särskild vikt.	
Vad krävs för att det ska vara ett synnerligt skäl?	Precis som vid ledighetsansökan prövas vart och ett ärende individuellt utifrån eleven. Särskilt viktigt eftersom barnkonventionen blivit svensk lag och ett barnrättsperspektiv ska finnas med i alla beslut.	Det ska vara en stor påverkan för eleven är min tolkning.	En väldigt speciell anledning. Funktionshindrade blir befriade från delar av undervisningen på grund av sitt handikapp. Det ska vara fysiska svårigheter.	Det kan va dödsfall i familjen. Eller kan det vara att en familj har det tufft och kämpigt så att man behöver till exempel åka på en semesterresa tillsammans.
Räknas religion som ett synnerligt skäl?	Ibland kopplat till ovan.	Inte religionen i sig.	Det kan det göra i vissa specifika fall.	Nej.
Ska elever bli befriade från undervisningen under heliga dagar?	Ansöker man om ledighet kopplat till detta kommer ledigheten beviljas.	Nej, inte för heliga dagar i sig. Det skulle kunna finnas andra parametrar för att bevilja en ledighet under denna dag dock, exempelvis att det är tillfället då man kan träffa en nära släkting (synnerliga skäl). Det är inte en självklarhet dock utan måste prövas vid tillfället för var och en det gäller.	De blir inte befriade men kan ansöka om ledighet.	Nej.

Frågor	Rektor E	Rektor F	Rektor G
Hur tolkar du begreppet synnerliga skäl?	Jag tänker att synnerliga skäl kan vara olika saker för olika elever.	Det krävs ganska mycket för att krav på synnerliga skäl ska vara uppfyllt. Det ska vara synnerligt viktigt för eleven och jag vill gärna att det ska vara styrkt av vårdnadshavare, doktor eller liknande.	Det är till exempel för att delta i en sporttävling, konfirmationsläger/ utflykt, egen teater/ musikföreställning, firande av 50 år eller bröllop.
Vad krävs för att det ska vara ett synnerligt skäl?	Vid olika tillfällen och av olika orsaker. Och det är jättesvårt att säga "är det det här, eller det här?" För det beror helt på.	Det som krävs är att det ska vara väldigt viktigt för eleven och dess mående.	Något som inte inträffar vid flera eller upprepade tillfällen.
Räknas religion som ett synnerligt skäl?	Det beror också på, vid vilka tillfällen.	Varje fall och elev måste bedömas individuellt så religion kan i vissa fall vara ett synnerligt skäl men jag har hittills aldrig bedömt religion som ett synnerligt skäl.	Det kan vara så, vid liknande tillfälle som de jag skrev ovan.
Ska elever bli befriade från undervisningen under heliga dagar?	Nej det tycker jag inte.	En elev kan alltid bli befriad/få ledighet från skolan i upp till 10 dagar. Här krävs också en individuell bedömning, men sedan krävs synnerliga skäl för att få ytterligare ledighet.	Inte nödvändigtvis.

17. Bilaga 3

Enstaka tillfällen

Frågor	Rektor A	Rektor B	Rektor C	Rektor D
Hur tolkar du begreppet enstaka tillfälle?		När det inte sätts i system. Ett enstaka tillfälle ska egentligen inte påverka det dagliga. Beror också mycket på situation och allt annat som sker runt eleven.	Max 10 skoldagar under ett läsår.	Individuellt tänker jag, det måste göras ett sammantaget individuell provning.
Hur många gånger är enstaka tillfälle för dig?	Om det handlar om ledighet för att fira Ramadan etc ²³ . så är det högst 10 dagar vid ett och samma tillfälle. Svårt att säga men enstaka är mellan 1-3.	Det är inte något jag kan säga en siffra om. Motfrågan är då; under hur lång period? Det ska vara mycket lätt räknat.	Se ovan. Tar dock beslut i varje enskilt ärende.	Generellt vad jag tolkar skollagen som, så är det 1-2 gånger per termin, enstaka dagar. Inte veckor utan 1-2 gånger per termin och 1-2 dagar.
Borde en elev kunna bli befriad från ett helt område eller ämne?	Ibland om det är elever som har problematisk skolfrånvaro eller andra särskilda behov kan man periodvis undantas/ periodläsa. Elever som av medicinska skäl alt bestående funktionsnedsättning kan undantas helt från ämne / område	Nej. Endast om undantagsregeln används.	Det får endast ske om det är synnerliga skäl.	Nej då är det en anpassad studiegång, det är ett helt annat beslut
Har du någon maxgräns för hur många dagar/veckor eller i procent av undervisningen man får missa?	Vid frånvaro överstigande 10% alt om det finns ett system så agerar vi.	Nej, man måste se till den enskilda elevens situation om vi pratar ledigheter. Elever ska vara i skolan. Vad man "får missa" tolkar jag som total frånvaro. Vi har rutiner för när elever har mycket frånvaro och hur den ska utredas.	Jag kan bevilja 10 skoldagar per år men i särskilda fall kan de bli längre.	Ja det handlar om att vi har riktlinjer i kommunen utifrån skollagen när vi tittar på hur frånvaron ser ut.

²³ etc. : etcetera

Frågor	Rektor E	Rektor F	Rektor G
Hur tolkar du begreppet enstaka tillfälle?		Jag tolkar det som att det sker någon/några gång/er under elevens skoltid.	Väldigt sällan förekommande.
Hur många gånger är enstaka tillfälle för dig?	Det är också helt beroende av vad det handlar om och vem det gäller	1-2 gånger.	Ingen exakt definition.
Borde en elev kunna bli befriad från ett helt område eller ämne?	Det finns ju elever som av olika orsaker, om de har olika svårigheter och försöker komma tillbaka till skolarbete eller så här, att man kan satsa mer på vissa ämnen än på andra men jag tänker att kommer man in i svenska skolsystemet så ska man nog inte befria någon från någonting. Det är barnens rättigheter	Vi befriar aldrig elever från ett helt ämne eller ett helt område. I något fall har vi det som kallas anpassad studiegång. Då kan elev befrias från ett ämne för att kunna fullgöra sin skolplikt och lägga mer tid på något annat ämne. Då får eleven inget betyg i det ämnet. Detta är ett rektorsbeslut och det tar jag alltid i samråd med elevhälsoteamet för att få en helhetsbild av eleven. Elev blir aldrig befriad från ett ämne på grund av religion.	Nej, endast enstaka delar i ett kunskapskrav.
Har du någon maxgräns för hur många dagar/veckor eller i procent av undervisningen man får missa?	Nej	Nej, men är en elev frånvarande från skolan mer än 20% så följer vi vår närvaroplan som har 5 åtgärdssteg. Målet är att få tillbaka eleven till skolan och höja närvaron.	Jag kan inte sätta en gräns för hur många procent som är ok att missa i skolan, för det är isåfall på individnivå, utifrån eleven

18. Bilaga 4

Befrias eller inte? Exempel på saker föräldrarna kan be att få sina barn

befriade från.

Frågor	Rektor A	Rektor B	Rektor C	Rektor D
En elev behöver bli befriad från idrotten eftersom denne inte får ha idrott blandat med tjejer och killar	Nej. Erbjudna vårdnadshavarna att komma och titta hur vår undervisning bedrivs.	Här hade jag inte befriat eleven. Är situationen helt låst hade vi fått titta på alternativ hur skolan kan erbjuda undervisningen ändå. (Är det så att föräldrar försöker stoppa rätten till undervisning måste andra instanser också involveras exempelvis socialtjänst.)	Jag löser simning enbart för flickor efter skoltid då det behövs men vanlig idrott måste alla delta på.	Beviljas inte, vi kräver att eleven ska ha idrott. Kommunen har gjort en barnkonsekvensanalys och tagit ställning till detta. Skulle föräldern hålla sitt barn hemma så blir det en skolpliktsbevakning och kan då bli ålagd med vite, för då hindrar man sitt barns utveckling, enligt vårt sätt att se det.
En elev behöver bli befriad från simundervisningen eftersom denne inte får visa sig lättklädd med det andra könet	Nej. Erbjudna simundervisning på annat sätt då det är ett betygskrav.	Som förra frågan.	Skolan har köpt in heltäckande "dräkt" så vi inte ska ha flickor som står över av den anledningen.	Det beviljar vi inte heller, vi försöker tillgodose det. De har skilda omklädningsrum. Om det är av de skälen så finns det heltäckande badkläder. Då får föräldrarna köpa dem. Där gör vi inga anpassningar som att man får simma själv eller liknande. Då ska det vara andra skäl, som olika former av funktionshinder.
En elev får inte medverka i de demokratiska momenten i undervisningen som till exempel elevråd eller när man läser om val och riksdag	Nej. Påtalat det som läroplanen säger och skolans uppdrag.	Det är en del av skolan uppdrag att alla elever medverkar i dessa moment. Finns inget sätt för vårdnadshavare att ställa sig emot detta. Även här hade jag fått ta stöd av andra instanser om vi inte själv kunde övertyga vårdnadshavarna.	Detta moment hade jag aldrig befriat elever från. Det hade fått bli möte med vårdnadshavare etc.	De ska delta, det står i vår läroplan, precis som det står det här med allas lika värde och demokrati, det vilar ju vår läroplan och vår skollag, skolans värdegrund och allas lika rätt till utbildning. Och det är så att vi ordnar inskolning utifrån svensk skola och svensk skollag och då är det det man ska utgå ifrån
Om en elev inte får delta i	Nej. Undervisningen ska vara konfessionsfri.	Samma som ovan i frågan ovan.	Det står i ämnet religion att man ska	De ska delta i all undervisning, vi har

<p>religionsundervisning en förutom sin egen religion</p>			<p>undervisa om alla religioner så jag hade inte befriat.</p>	<p>ingen befrielse från någon sorts undervisning som står i läroplanen. Vi har aldrig stött på det, men däremot har vi, när det handlat om traditioner och sådana saker, men då är det så att vi behandlar alla traditioner och alla religioner på ungefär samma sätt, när vi läser om dem. Och vi utgår från det som står i centrala innehållet och i kunskapskraven. Så vi har skollagen och läroplanen som grund och vi kringgår inte den.</p>
<p>Elever som inte får delta i sexualundervisningen</p>	<p>Nej. Erbjuder sexualundervisning på annat sätt. Är ett läroplanskrav.</p>	<p>Samma som frågan ovan. Det är en del av vårt uppdrag i skolan.</p>	<p>I dessa fall får man vara lite smidig och hitta alternativa lösningar. Oftast är det föräldrarna som inte vill men eleverna vill gärna. Brukar inte skriva exakt innehåll på schemat, risken är då att föräldrarna sjukanmäler sitt barn. Har inte upplevt ett stort bekymmer med detta.</p>	<p>Det ingår också i vår läroplan. Vår skolsköterska och kurator har olika grupper där man pratar om de här olika sakerna. Har aldrig varit ute för det men man får också hålla det på en nivå som är rimlig för alla, det är ingenting vi befriar från.</p>
<p>Befriar du elever på grund av elevens kultur eller religion?</p>	<p>Nej</p>	<p>Jag har inte ställts inför frågan ännu. Gäller det en ledighet får jag behandla den som andra ledigheter och titta på hela eleven situation. Att befrias från undervisning tycker jag inte är aktuellt av dessa skäl. Då får vi titta på alternativ samt informera vårdnadshavare om vad det är som gäller i skolan. Lätt att säga, svårare när man ställs inför det.</p>	<p>Nej. De som inte vill vara i kyrkan på avslutningen erbjuds annat alternativ på skolan.</p>	<p>Nej.</p>

Frågor	Rektor E	Rektor F	Rektor G
En elev behöver bli befriad från idrotten eftersom denne inte får ha idrott blandat med tjejer och killar	Jag skulle inte befria utan då organisera det så att den eleven kan ha idrott med äldre, några killar eller några tjejer, så de gör någonting ändå. Men absolut inte befria, jag skulle bara organisera så det skulle fungera för den eleven.	Jag skulle inte befria eleven från undervisningen. Eleven har skolplikt och skulle i så fall få ogiltig frånvaro. Det är en del i LGR 11 som ska ingå i svenska skolan.	Man kan idrotta på olika sätt och även enskilt. Jag hade inte befriat, utan försökt hitta annan lösning.
En elev behöver bli befriad från simundervisningen eftersom denne inte får visa sig lättklädd med det andra könet	Samma sak, absolut inte befria utan organisera så att den eleven ändå får rätt till sin simundervisning med en personal under de förutsättningarna den har rätt till.	Jag skulle inte befria eleven från undervisningen. Eleven har skolplikt och skulle i så fall få ogiltig frånvaro. Det är en del i LGR 11 som ska ingå i svenska skolan.	Då har vi löst det med enskild simundervisning med lärare från samma kön.
En elev får inte medverka i de demokratiska momenten i undervisningen som till exempel elevråd eller när man läser om val och riksdag	Då får man fundera på om det är religionsundervisning eller handlar det bara om diskussioner kring. Undervisningen måste man lägga upp som så att religionsundervisning utan diskussion och i vårt svenska samhälle. Men jag har jättesvårt att förstå hur man ska kunna befria någon från någonting, man måste organisera så att det kan fungera för dem på bästa sätt.	Jag skulle inte befria eleven från undervisningen. Även här gäller skolplikt så eleven skulle fått frånvaro om den inte deltar. Det är en del i LGR 11 som ska ingå i svenska skolan.	Har aldrig hänt, men om det skulle hända kommer jag inte bevilja det. Det är en del av vårt uppdrag i läroplanen.
Om en elev inte får delta i religionsundervisning en förutom sin egen religion	Då är det så att i Finland så hade vi religionsundervisning för alla de barnen i de här olika religionerna, här har man ju mera livsåskådning, det är ju inte direkt religion. Det handlar mer om sitt synsätt på livet. Så jag tänker att här kan alla delta. Men i Finland hade man separat religionsundervisning för dem. Sen är det aldrig fel att känna till de andra religionerna. Man ska ju känna till lite om alla religionerna	Jag skulle inte befria eleven från denna undervisning. Vi har en skollag och en läroplan som är tydlig med att alla ska delta i religionsundervisningen. Däremot är det viktigt att undervisningen är icke konfessionell.	Nej, det är som ovan en del av den svenska läroplanen, i kap 1 och 2. Inte bara som ämne.
Elever som inte får delta i sexualundervisningen	Jag tycker det är barnens rättighet att få kännedom om sexualundervisning, jag har jättesvårt att förstå att nån i	Jag skulle inte ha befriat eleven från undervisningen. Det är en del i LGR 11 som ska ingå i svenska skolan.	Har inte hänt, men det ingår i kunskapskraven, som en del i ett ämne, så, det kan tänkas att

	<p>svenska samhället som lever här skulle befrias från det. I dagens läge är det ju en rättighet att känna till alla möjligheter för sig själv. Jag har ju aldrig stått där. Men då tycker jag ju nästan att föräldrarna inte förstår vad barnen har rätt till, det är barnens rättighet. Att framöver också ta vara på sig själv och på sin egen kropp. Det är ju nästan så man kan säga att föräldrarna inte tar sitt ansvar</p>		<p>man får tänka på hur man skall anpassa för denna eleven då.</p>
<p>Befriar du elever på grund av elevens kultur eller religion?</p>	<p>Vi organiserar det så det kan fungera för alla, det ska vara på den nivån.</p>	<p>Såklart måste man göra en bedömning i varje enskilt fall men jag har hittills aldrig befriat någon elevs undervisning beroende av deras kultur eller religion.</p>	<p>Nej, det har inte hänt, men jag har anpassat både undervisning och matsituationer, på grund av detta.</p>